

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

nr 6

juni-juli 1961

pris 1 krona

SOLSTICKAN

HJÄLP BARNEN
TILL *kälba*
KÖP SOLSTICKAN

”Hälsosam” respekt för tbc

Skräcken för tuberkulosen höll länge sitt grepp över sjalarna, men under de sista åren har vi sett skräckkänslan upplösas i ett psykologiskt riktigare bedömande; en föreställning om sjukdomen i nära överensstämmelse med de ökade möjligheterna att bota den. Tuberkulosen blev en sjukdom bland andra sjukdomar. Den gick att bota. De tuberkulosdrabbade såg den ändrade inställningen till sjukdomen — liksom de ökade medicinska resurserna — med största glädje. En f. d. ”tbc-are” var inte längre samma osäkerhetsmoment för omgivningen som tidigare. Sjukdomen hölls under kontroll, läkarna hittade på nya kemiska medel, de kirurgiska framstegen kompletterade de kemiska: vi fick ett fast grepp på den smygande sjukdomen.

Men ett psykologiskt barometer-tillstånd kan inte alltid — tycks det — visa ”vackert väder”. Detta gäller också om tuberkulosen. Med de ökade medicinska framstegen, och den snabbt fallande dödlighetskurvan, följde en optimism, som inte alltid byggde på reella fakta. Tuberkulosen höll inte på att nedkämpas — den var besegrad. Kulmen nåddes för några månader sedan då en radikal omläggning av lungsjukvården signalerades från den medicinska expertisen. Det gällde i korthet en nedkrympning av antalet sanatorier; en successiv övergång till modernare vårdformer: centralt belägna lungkliniker med bättre möjligheter att utnyttja de moderna medicinska resurserna. Samma förhållande gällde skärmbildsundersökningarna — de allmänna skärmbildskampanjerna förutsattes få en delvis förändrad karaktär. Under-

sökningarna skulle sättas in på vissa punkter, där man hade anledning att förutsätta högre tbc-frekvens än hos folk i största allmänhet. Det gällde exempelvis vissa grupper såsom diabetiker, högre åldersgrupper, alkoholskadade, ungarshotellens klientel m. fl.

Dessa nya signaler om förändringar i organisationsramen misstolkades. ”Sanatorierna skulle läggas ned — skärmbildningen avskaffas.” På en del håll uppfattade man saken så att nu fanns det inte längre några lungsjuka. Att de nyupptäckta fallen år 1959 utgjorde 4.500, varav ca 70 lungtbc, att vi hade ca 58.000 inregistrerade fall i dispensärregistren — allt detta tänkte man inte på. I korthet uttryckt var detta kulmen på en optimism, som skruvats upp på ett onormalt sätt. Säkert ligger många outredda psykologiska fakta bakom denna omsvängning i bedömandet av tbc-läget. I ett så välordnat samhälle som vårt passar det liksom inte riktigt att ha tuberkulos. Man vill se den gamle busen i sjukdomsfamiljen död och begravnen — tbc passar inte ihop med ett gott och välordnat samhälle.

Nu har flera tuberkulosläkare gett oss fakta, som pekar på ett normalare bedömande. Man kanske kan säga att barometern nu visar på ”ruskväder”. Doktor Rolf Lemming har i Sv. Läkartidning lämnat uppgifter, som i många avseenden ger oss ett underlag för omprövning av de senaste årens optimistiska tbc-kurvor. Inte så att vi bör gripas av någon panik eller gå tillbaka till vårt gamla skyttegravs-krig mot redan avlivade skräckspöken i tbc-gestalt. Men ett är säkert: vi har

underskattat fiendens styrka. I sin redogörelse säger dr Lemming, att det är alldeles tydligt att denna ”modernare” inställning — vårt sätt att bedöma tuberkulosfaran — betydligt minskad respekt. Menige man tror t. ex. att en skärmbild, som inte visat något mera anmärkningsvärt, är en tillräcklig garanti för att man aldrig någonsin behöver räkna med att drabbas av tuberkulos. För sent upptäckta sjukdomsfall uppvisar skador, som är av sådan omfattning, att de varslar om en gången tid; lungor, som varit så förstörda att de osökt ge intryck av ”skräckkabinett”. Sådana fall trodde vi oss inte behöva befara längre, säger dr Lemming, som gjort en statistisk bearbetning av ett antal fall inom Värmlands län. ”Jag vet att så fula och för sent upptäckta fall även registrerats på andra håll i landet”, säger han. Till detta kan påpekas, att flera läkare samstämmigt betygat att de märkt tendens till minskat intresse för skärmbildningen — man tror inte det är så nödvändigt med sådan undersökning längre. En annan iakttagelse är att yngre praktiserande läkare med förvåning konstaterat förekomsten av nyupptäckta tuberkuloser av den avancerade typ, som dr Lemming kunnat registrera. Detta bådär inte gott för rekryteringen till lungläkaryrket, då våra gamla trotjänare på sanatorierna ska avlösas av en yngre läkargeneration. Vi har all anledning att inte tappa respekten för tuberkulosen — de senaste rönen har gett oss en tankeställare. En ”hälsosam” respekt för tuberkulosen måste upprätthållas och i den vakthållningen ingår även att läsa statistik och ”senaste tbc-nytt” med en nypa eftertanke.

Sixten Hammarberg

Hur går det för dem som opererats för tbc? Den frågan tänker ett läkarteam i Örebro försöka ge oss svar på. Man kommer att följa upp de cirka 300 lungtuberkuloseroperationer, som utfördes vid lasarettet under tiden 1955—1960. *Docent Bengt Göthman* och *med. lic. B. Widman* har fått det betydelsefulla uppdraget, som delvis finansieras med ett av Svenska sällskapet för medicinsk forskning anslaget bidrag på 2.000 kr. De operationsfall, som ingår i undersökningsmaterialet, kom från Närke, Värmland och vissa delar av Skaraborgs län. Liknande utredningar har tidigare gjorts i Sverige, men patienternas sociala anpassning i samhället efter operationen har sannolikt ej varit föremål för noggrannare studier. Dr Widman, överläkare vid lasarettets narkosavdelning, är dessutom intresserad av de genresultat, som de många gånger svåra efterbehandlingarna — bl. a. med respirator — kan tänkas få.

Lungtuberkulosen — också benämnd tbc — är ingalunda, såsom ibland kanske framskyntat, utrotad. Frekvensen är visserligen nedgående, men under de senaste fem åren har det jämsides med upp till 15 år gamla lungtuberkuloser också dykt upp helt färskfall, konstaterar docent Göthman, som är biträdande överläkare vid kirurgavdelningen.

— Sjukdomen är på retur, men det är absolut felaktigt att säga, att den är slut, påpekar han vidare. Att enbart genom operation få bort lungtuberkulos är givetvis inte möjligt, men i vissa fall är det lyckligt att göra ett operativt ingrepp i avslutning till tidigare behandling.

— Att vi fått det här bidraget är naturligtvis personligen mycket glädjande, anser dr Göthman. Men glädjande är också, att ett landsortslasarett därigenom blivit ihågkommet.

Gemensam riksorganisation för hjärt- och lungsjuka i Norge

De tuberkulösa landsförbund i Norge — Tuberkuløses Hjelpeorganisasjon — har vidgat ramen för sitt arbete. Vid sammanträde den 4—5 mars i år beslutades att ändra organisationens namn till *Landsforeningen for Hjerte- og Lungesyke*. Med denna förändring står möjligheten till anslutning öppen för större grupper — hjärt- och lungsjuka — och i samband härmed hölls en stor propagandavecka med möten i hela Norge. Vi vill samla alla intresserade människor i vårt land till en samfällad insats för långvarigt sjuka heter det i ett uttåg. Under propagandaveckan deltog också talare från de övriga nordiska länderna, bl. a. flera läkare, Danmarks socialminister Julius Bomholdt m. fl. Från Sverige deltog riksdagsman Sigfrid Jonsson, som är ordf. i De lungsjukas riksförbund, vid ett stort möte i Oslo.

De övriga nordiska länderna, bl. a. flera läkare, Danmarks socialminister Julius Bomholdt m. fl. Från Sverige deltog riksdagsman Sigfrid Jonsson, som är ordf. i De lungsjukas riksförbund, vid ett stort möte i Oslo.

Vid detta nummers pressläggning har ridån för statens finanser i någon mån gått upp, dvs. man kan genom springan i ridån skönja att finansministern fått mera pengar över i kassan än beräknat. Efter avsättning till budgetutjämningsfond kvarstår ca 728 milj. kr. Om dessa s. k. överskottsmedel bör inte alltför förhastade slutsatser dras, men säkert kommer petitaskrivarna — de som kan ställa anspråk på medel ur statskassan — att lägga på några kol extra för att få mera av statens kaka: nu när det finns "så gott om pengar". De eftersatta minoriteterna — de handikappade — bör ha all anledning att ställa förhoppningar på mera reella tag. Arbetsvärden har vid det här laget vuxit ur försökskostymen — arbetsmarknadsstyrelsen har lagt fram ett fastare program för ett sammanhängande system — reell hjälp åt handikappade och långtidssjuka. Programmet — som i punkter presenteras på annan plats — betyder en *produktiv* socialpolitik, arbete och försörjning på lång sikt. När de olika utgiftsposterna i nästa års budget ska gnuggas mot varandra, frågar man sig hur stor del de olika departementscheferna får att "hushålla" med av den gemensamma kaka, som finansministern håller i sin hand, hur mycket är t. ex. finansministern beredd att ge socialministern för en i verklig mening produktiv arbetsvårdspolitik? Den frågan ställer sig många handikappade, som nu fått ett reellt arbetsvårdsprogram att studera under sommarmånaderna.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Ansv. utg.: **Einar Hiller**
Redaktör: **Sixten Hammarberg**
Red. och Exp.: Kocksgatan 15, Stockholm
Telefon 41 39 99 och 44 40 40
Postadr.: Box 4149, Sthlm 4
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund
Postgironr 95 00 11

Annonspriser:

Omslagets sista sida	500:—	Småannonser:
1/1-sida 400:—	1/2-sida 225:—	58 mm spaltbredd 65 öre mm
1/4-sida 125:—	1/8-sida 65:—	90 mm spaltbredd 90 öre mm

Prenumerationspris: Helår 10 kr, halvår 5:50 kr

UR INNEHÅLLET:

● TAPPA INTE RESPEKTEN FÖR TBC	8
ARBETSVÅRDSPOL. PROGRAM	10
BEKYMMER FÖR MÄNNISKAN	13
E L D: VÄRMINNE	20
OROLIGT PÅ TORPET	22
BILDKRYSS	24

OMSLAGSBILD: Sommarflicka 1961

Foto: Magnus Johnson, Linköping

Förnuftig livsföring

är temat för en artikel av chefsläkaren Erik Forsgren vid läns-sanatoriet Svenshögen. Doktor Forsgrens synpunkter under rubriken "Lungсот, fettsot, åderförkalkning och tablettbehandling av sockersjuka" i *Svenska Läkartidningen* nr 16 1961, är en ingående kritik av den moderna människans sätt att sköta hälsan. Vår sockerkonsumtion är alldeles för stor — kaffe och socker är inget bra medel att fördriva tröttheten med. Vi kan med lätthet bilda socker av stärkelse, som finns i bröd, grönsaker och frukt. Raffinerat socker gynnar uppkomsten av fettsot och diabetes och beträffande tröttheten är eftermiddagsvila vårt bästa och enda fysiologiska medel:

Vi är särskilt angelägna, att sjukvårdspersonal på våra tbc-avdelningar utsatta för tbc-infektion, skall ha tillgång till middagsmat och middagsvila. Det är ock-så påfallande, att våra inneboende sjuk-vårdsbiträden praktiskt taget aldrig sjuk-nar i tuberkulos. Utomboende, gifta, till-och frånresande har däremot av och till sjuknat i tuberkulos.

Människan är förvisso icke någon enkel explosionsmotor, som bara kräver energitillförsel medelst raffinerat socker och tändning medelst kaffe. Hon är istället en rytmiskt fungerande organism, som kräver en allsidig kost och en väl avvägd omväxling mellan arbete och vila. Middagsvilan har ingått i den lantbrukande befolkningens rytmiska levnadssätt. Men industriarbetaren, som bor avlägset från sin arbetsplats, kan tyvärr ej komma i åtnjutande av denna stora förmån. Men den korta arbetstiden möjliggör vila efter hemkomsten från slutad arbetsdag. En kort arbetsdag med upphetsad, kaffe-stimulerad arbetstakt ev. åtföljd av ett hetsigt nöjesliv, det är dagens melodi. Nervösa störningar med magsår och sömnrubbing blir följden. Men majoriteteten av arbetande människor vill ha det så. Hetsen kallas för stress på det besynnerliga, svensk-engelska blandspråk, "svengelska", som numera talas här i landet. Med ordet stress vill man sannolikt lägga skulden på miljön, glömmande att det är människorna själva som genom in-bördes avtal kommer överens om arbets-tets organisation och som bestämmer över fritidens användning. Ett lugnare, mera rytmenligt arbets- och fritidsliv skulle

gagna folkhälsan. Närhet mellan bostad och arbetsplats är ett önskemål, som våra samhällsplanerare bör beakta.

Doktor Forsgren anser också att alla sjukhuspatienter borde lungundersökas samt att de kemiska behandlingsmetoderna mot tbc blivit övervärderade — vaccineringen har betytt mycket för den förebyggande vården liksom den höjda näringsstandarden:

Genom rutinemässig skärmbildsundersökning av lungorna på alla nyintagna sjukhuspatienter skulle man i många fall

PRESS | eko

kunna upptäcka en lungtuberkulos före obducenten och kanske rentav i någon mån skydda nedkomna medpatienter mot tbc-smitta. På alla våra nyintagna geriat-

rikerpatienter röntgenfotograferas thorax på papper, vilket är diagnostiskt värdefullt och ganska billigt.

Minskningen av tbc-dödligheten under de senaste 5—10 åren, då kemoterapien mot tuberkulos kommit till mera allmän och långvarig användning är mycket obetydlig jämförd med den minskning, som ägde rum därförinnan som en följd av förbättrad kost, ökad vila och profylaktiskt arbete mot tuberkulosen. Det är ett alldeles hopplöst företag att söka bedöma värdet av en långtidskemoterapi särskilt den ambulatoriska, då man inte alls vet, om patienterna tagit in den ordinerade medicinen. Det har vid urinkontroll på sjukhuspatienter visat sig, att ända upp till 65 % icke tagit in ordinerad aminosallyl. Jag tycker därför, att det är ganska omotiverat att tala om de tre stora och att störa den typografiska skönheten i en text genom att stava förkortningar av kemiska benämningar med stor bokstav. Man kunde lika gärna stava kött, fisk, mjölk, ost och ägg med stor bokstav. Ty dessa födoämnen har sannolikt gjort mera för tuberkulosens tillbakagång som folksjukdom än samtliga kemikalier, även om man

Forts. å sid. 7

Program för herr svensk ...

Dr Forsgren vid Svenshögens sanatorium drar en lans för förnuftigare livsföring. Middagsvilan är ett gammalt recept vi glömt bort i vår jäktade tid. Status tecknare har fångat dr Forsgrens "trepunktsprogram" i sitt ritstift.

Rekreationshem för tuberkulösa i Danmark

De tuberkulösas konvalescenthem i Danmark

Status läsare har säkert märkt att i varje nummer förekommer en annons om konvalescenthem i vår tidskrift. De lungsjukas riksförbund och dess lokalföreningar driver 7 konvalescenthem i olika delar av Sverige. Vålvilligt stöd åt denna verksamhet lämnas bl. a. av landstingen och Svenska Nationalföreningen mot hjärt- och lungsjukdomar.

Motsvarigheten till De lungsjukas riksförbund i Sverige heter i Danmark Bose-rup Minde, landsföreningen af tuberkuloseramte. Våra danska vänner öppnade den 5 april sitt rekreationshem, som efter en grundlig renovering står färdigt att mottaga tbc-konvalescenter från hela Danmark. Hemmet har plats för 23 personer

och uppehållstiden är i regel 4 veckor för varje konvalescent. Hemmet ligger i Glamsbjerg och man har gjort allt för att vistelsen där skall bli så givande, vilsam och stärkande som möjligt. Man kan arbeta i ett särskilt hobbyrum, gå promenader, ägna sig åt studier, titta på TV och lyssna på radio. För den som vill ha riktigt lugnt och skönt finns ett särskilt rum, där "larm" och tobaksrökning är "bandlyst". Våra danska vänner har försökt inrätta sitt hem så att alla kategorier av människor ska trivas. All spritförtäring, eller "drikkeri" som det heter på danska, är naturligtvis förbjudet på hemmet. Mottot är att uppehållet vid hemmet ska "både fysiskt och psykiskt" bli av stort värde för den som söker rekreation.

Inga specialkliniker för astma och allergier

Allergiska tillstånd förekommer inom alla läkares områden och kan ge symtom från vilka organ som helst. Detta var kontentan av ett föredrag av medicinalstyrelsens chef, generaldirektör Arthur Engel, i Stockholm. Därför kan man inte sammanföra astma och allergisjukdomarna sjukvårdsorganisatoriskt. Lungläkare,

barnläkare och invärtesmedicinare är inkopplade på dessa frågor. Sanatorierna kommer att i viss utsträckning utnyttjas som efterbehandlingsjukhus, men man behöver ha intim kontakt med de sjukhus, där respektive utredningar göres. En särskild allergiprofessur borde komma till stånd, ansåg generaldirektör Engel.

Ökad efterfrågan på socionomer

Socionomernas utbildningsproblem har diskuterats vid en konferens i Stockholm. Bristen på utbildad arbetskraft inom socialvården ökar för varje dag. Några orsaker till krisläget analyserades i debatterna.

Den ena är utredares och lagstiftares benägenhet att glömma bort de nya lagarnas verkställighetsmoment, alltså att det ofta behövs ett betydande antal kvalificerade tjänstemän som skall se till att de tillämpas på rätt sätt. Utbildningen av socialarbetarna har inte hållit takt med reformarbetet.

En annan orsak är socialarbetarnas löneläge. Lönerna står inte i rimlig relation till utbildningstidens längd. Det har verkat hämmande på tillströmningen och medfört att vissa linjer inte kan fyllas med kvalificerade sökande.

Problemet blir inte mindre när utbildningskapaciteten, som f. n. motsvarar endast hälften av det aktuella behovet, ökas genom att Umeå-institutet kommer till och de övriga instituten byggs ut.

En förnuftigare lönepolitik för att göra socialarbetet mera lockande och omprövning av utbildningsformerna skyntade också i debatterna. Även utbildningens kvalitet måste förbättras. Den bör läggas om mot en mer bunden undervisning i stil med universitetens. Lärarstaben bör knyts fastare till instituten. Studiepraktiken bör kvalitativt förstärkas och integreras med den teoretiska undervisningen på ett bättre sätt än nu.

Den nuvarande formella linjeindelningen bör slopas och ersättas med en bred grundutbildning påbyggd med en specialisering och fördjupning i vissa ämnen, vilket gör det möjligt att kombinera en kvalificerad examen som motsvarar arbetsmarknadens aktuella krav.

Den skisserade utbildningen skulle kräva en förlängning av studietiden med minst ett år.

Det tredje året som skulle ägnas åt specialisering borde alternativt kunna förläggas till universitet eller institut, helt beroende på ämneskombinationen. Vid institut eller universitet skulle utbildningen även kunna fortsätta till exempelvis en soc. lic.

Handikapp- organisationerna

De lungsjukas riksförbund kongressar i år i Göteborg, närmare bestämt hålles förhandlingarna i Folkets hus vid Järntorget den 28—30 juli. Till kongressen kommer mer än 100 befullmäktigade ombud från hela landet. Sammanlagt blir det över 200 personer, som bevisar evenemanget. Förbundet räknade vid kongressperiodens utgång över 16.000 medlemmar i 130 lokalföreningar. Temat vid förhandlingarna koncentreras till pensions- och rehabiliteringsfrågor med inledningsföreläsning av riksdagsman Ingemund Bengtsson, Varberg. De lungsjukas riksförbund omfattar inte bara tbc-sjuka utan även andra grupper med lungsjukdomar. Förbundets framtida organisationsform tas upp till omprövning under kongressdagarna i Göteborg.

Hörselfrämjandets riksförbund höll i maj sitt 40:e årsmöte på Borgarskolan i Stockholm. Förbundet räknar nu ett 60-tal lokalföreningar med ca 10.000 anslutna medlemmar i hela landet. Verksamheten är mångsidig och det kan bl. a. nämnas att förbundet i egen regi driver en rehabiliteringscentral för hörselskadade. Den har sitt säte i Stockholm, men står öppen för elever från hela landet. Under tiden den 23—29 juli pågår Hörselfrämjandets studievecka på Ljungskile folkhögskola.

De vanförsas riksförbund håller kongress i Östersund. I samband härmed hålles stora idrottstävlingar — förbunds-mästerskap — den 28 juni, dvs. samma dag som kongressen tar sin början. Bland idrottsgrenarna märks bordtennis, volleyboll och bågskytte. Tävlingsledare är idrottskonsulent Alf Nygren, som en längre tid sysslat med idrott för handikappade.

Sveriges dövas riksförbund samlar anslutna föreningar till överläggning i Umeå den 14—16 juli. Vid kongressen debatteras de dövas skol- och yrkesproblem, betydelsen av en vetenskaplig utredning av teckenspråkets roll, de dövas behov av en ombudsman m. m. I samband med kongressen görs bl. a. en utflykt till Finland med båt.

De blindas driver egen fabrik

Fabriken de blindas driver i egen regi

Ute på Sandsborgsvägen 50 i Enskede ligger De Blindas Tekniska Fabrik, AB Blifa, heter den i förkortning. Fabriken är en modern anläggning, en kemisk teknisk fabrik i fyra våningsplan med en bruttogolvyta på 6.850 kvadratmeter. Anläggningen är ett viktigt led i De blindas förenings verksamhet att bereda skyddad sysselsättning. Alla inom den egentliga

produktionen, 33 personer, är blindas eller starkt synskadade. T. o. m. flickan i telefonväxeln är blind. Kemister, försäljnings- och kontorspersonal är till största delen seende — sammanlagt sysselsätter AB Blifa ett 60-tal anställda. Från fabriken utgår dagligen upp till tio ton olika kemiska artiklar till landets storförbrukare såsom sjukhus, skolor, restauranger etc.

De blindas förening håller sitt årliga ombudsmöte denna gång i Tylösand. Överläggningarna pågår dagarna 9—11 juni. En viktig fråga för de blindas är tillsättande av lokalkonsulenter för hjälp och stöd bl. a. åt nyblinda och bortglömda, ensamma, vilka behöver råd och vägledning. Efter ett energiskt förarbete är nu denna konsulentverksamhet utbyggd i nästan hela landet. Bland de många frågor De blindas förening handlägger märks vidare skapandet av rekreations- och semesterhem. Föreningen har drygt 2.800 medlemmar och 25 lokalföreningar.

■ PRESSEKO . . .

Forts. fr. sid. 5

i enskilda fall kan få se skenbart mycket vackra läkningsresultat efter kemoterapi, tyvärr inte i alla fall och ofta ej varaktiga.

Profylax vill jag gärna stava med stor bokstav åtminstone i början på en mening. BCG stavar jag också med stora bokstäver såsom innehållande initialer till personnamn, kanske också som erkännande av metodens stora värde i kampen mot tuberkulosen. Vid familj- och miljöundersökning med anledning av nypptäckta fall av öppen tuberkulos påträffar man numera praktiskt taget aldrig fall med primär-tbc hos de BCG-vaccinerade. På över tio år har jag icke sett ett enda fall av postprimär tbc-meningit hos barn och ungdom. Och väl är det, eftersom kemoläkta meningiter i talrika fall vållat invalidiserande skador på centrala nervsystemet att döma av stora, utländska statistiker. Förbättrad näringsstandard BCG-betingad immunitet och minskning av antalet smittkällor vill jag giva äran för meningitens långa bortovaro.

Tappa inte respekten för tuberkulosen

— maning från sanatorieläkare

I en belysande artikel i *Svenska Läkartidningen* nr 16 1961 redogör chefläkare Rolf Lemming för en del aktuella erfarenheter inom tbc-sjukvården. Doktor Lemming, som i stort sett hämtar sina erfarenheter från Värmlands län — han är chefläkare på centralsanatoriet i Arvika — ger synpunkter som i många fall är allmängiltiga för hela landet.

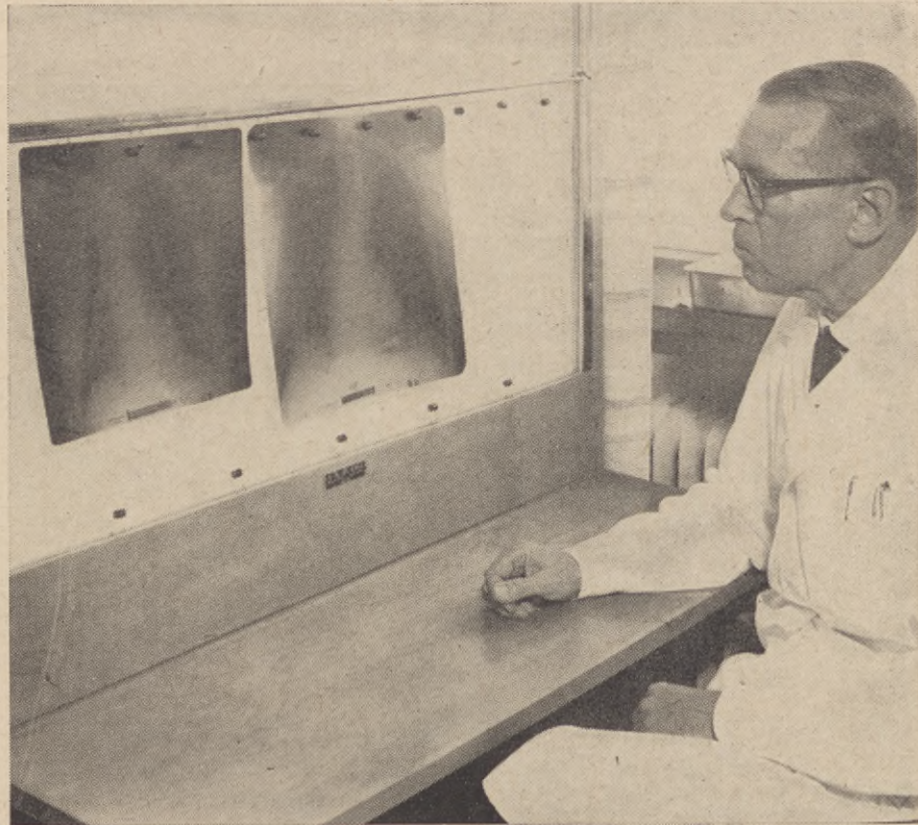
Inledningsvis betonar dr Lemming att tbc-siffrorna för de senaste decennierna ger ett gynnsamt intryck — framför allt ifråga om minskad dödlighet och att den moderna kemoantibiotiska behandlingen varit ett markant inslag i tuberkulosbehandlingen. Antalet fall av årligen nyinsjuknade minskar också men detta sker i betydligt långsammare takt. Med statistiken som underlag har under senare år gjorts gällande att tuberkulosen nu vore att uppfatta som en besegrad sjukdom, ja, att den rentav kunde anses som i det närmaste utrotad etc. Vi tuberkulosläkare är inte beredda att helhjärtat instämma i dessa optimistiska tongångar, säger doktor Lemming. Många av oss — kanske de flesta — har nämligen den uppfattningen att tuberkulosen fortfarande är rätt besvärlig att komma till rätta med.

Tbc-statistik med reservationer

Vår tbc-statistik är i stort sett tillförlitlig, men det finns vissa felkällor man måste se upp med. Det har uppdagats att patienter, som avlidit i någon "icke tuberkulös sjukdom" vid obduktion visat sig ha *aktiv tuberkulos*. En sådan lokal undersökning från Malmö ger tydliga bevis för att dödsorsaksstatistiken behöver ses över. När flera sjukdomar kommer in i bilden blir bedömningen av den egentliga dödsorsaken ett komplicerat problem — det gäller bl. a. äldre personer — och tbc-läkarna är också medvetna om att allvarliga komplicerade sjukdomar kan missvisande "frisera" siffrorna för den allmänna tbc-dödligheten.

De "svåra" fallen finns alltså

Om tuberkulosen som folksjukdom vore under verkligt effektiv kon-

Chefläkare Rolf Lemming, verksam på centralsanatoriet i Arvika, är här sysselsatt med granskning av lungröntgenplåtar

troll, borde det bl. a. innebära att de nyinsjuknades tuberkulos tämligen regelbundet upptäcktes i så tidigt stadium att de "fula", dvs. långt avancerade lungtuberkuloserna, redan nu vore en stor sällsynthet. En redovisning i siffror och tabeller från Värmlands län visar att man alltså upptäcker fall, där lungskadorna är mycket stora — sådana fall man trodde skulle tillhöra en gångens tid. Doktor Lemming frågar sig — vad kan orsaken vara att dessa "fula" lungtuberkulosfall blivit så sent upptäckta? Studeras den bakomliggande sjukhistorien till de "fula" fallen finner man att i övervägande antalet fall beror den för sent upptäckten på patienten själv, som många gånger trots långvariga, misstänksamma lungsymtom inte sökt läkare i tid. I ett par fall har läkare sökts och patienten föreslagits lungröntgen men till en tid lyckats undvika denna undersökning

— "tycker inte det behövs någon röntgen, doktorn, jag är skärmbildad en massa gånger och det har aldrig varit något fel." Även i en del fall kan läkaren ha uppfattat "en banal bronchit eller långdragen influensa" som relativt ofarlig och den rätta diagnosen har härigenom fördröjts en eller ett par månader. Doktor Lemming tycker också att sputumundersökningen nu för tiden ofta är försummad. Det ligger för övrigt en del sanning i det drastiska motto en läkare en gång formulerade: "Varenda bronchit som varar mer än 3 veckor skall lungröntgas."

Håller vi på att tappa respekten för "fienden"?

Även om Värmlands län bara haft en enda länsundersökning med skärmbild anser doktor Lemming att för sent upptäckta tuberkuloser även förekommer på andra håll i landet — i varje fall i mellersta och

Hjälpen åt lungsjuka i Stockholm förenklas

Socialnämnden i Stockholm har genomfört en förenkling av hjälpformerna för de tbc-sjuka, varvid splittringen på flera organ bortfaller. Omläggningen skall successivt genomföras under tiden 1 september 31 oktober i år. Centraldispensärens förtroenderåd föreslås slopat från och med den 1 september i år.

De ordinarie socialhjälsorganen övertar sedan prövningen av de lungsjukas ekonomiska hjälpbehov. Av 574 fall som 1959 fick understöd genom centraldispensären hade inte mindre än 489 eller drygt 85 procent även socialhjälp genom socialbyrå. Det är således ett stort antal hjälp-sökande som måste vända sig till två instanser för sitt hjälpbehov.

Det är för att få bort det administrativa dubbelarbetet som man nu vill ha en samordning av de båda hjälpbehoven.

Till vuxen tbc-sjuk skall enligt det antagna förslaget utgå kostbidrag med 45 kr per månad, och vid förstärkt kostbidrag tilldelas 65 kr per månad. Bidragen till två tbc-sjuka makar blir resp. 75 och 110 kr till ett tbc-sjukt barn enbart förstärkt kostbidrag 50, till två tbc-sjuka barn 90 och till tre eller flera tbc-sjuka barn 120 kr i förstärkt kostbidrag.

De profylaktiska bidragen till resp. barngrupper blir 25, 45 resp. 60 kr per månad. Kosttillägget till medlemmar inom en och samma familj maximeras till 160 kr per månad.

norra Sverige. Djupast torde orsakerna till detta vara vår "modernare" inställning: vi tycks ha tappat respekten för tuberkulosen och är på god väg att glömma den. Den som har flera negativa skärmbilder bakom sig får därför inte tro att han försäkrats för all framtid från att kunna drabbas av sjukdomen. Även yngre läkare har lätt för att underskatta sjukdomen — de blir häpnad då de vid praktiktjänstgöring på sanatoriet får kännedom om nyupptäckta tuberkuloser av avancerad typ. Doktor Lemming vill rikta en allvarlig maning — särskilt till yngre kolleger men också alla andra: Tuberkulosen är fortfarande en mycket lömsk och försätlig sjukdom att räkna med. Glöm inte bort den!

Lyrikfynd i näverdosa

De som envisas med att vara tonsättare, har vikt livet åt en lågavlönad sysselsättning. I vår tid med "lönelyft" och fackliga aktiviteter kan vi — som sitter på en hyggligt avlönad stol — fundera en smula över den sortens människor. Innan vi går in i nästa "lönemangling" och ytterligare "lyft" i lönehöjningsstegens översta pinnar. Nära inflationstaket! Tonsättaren Tor Bergner han klättrar på sitt sätt, men inte på materiellt stigande trappsteg. Hans gärning som tonsättare

Tor Bergner

har vi lärt känna i tre samlingar med tonsättning av visor; en del skrivna av honom själv, men även flera av Nils Ferlins, Emil Hagströms och Helmer Grundströms skaldetexter har fått "ton" av honom.

Nu kommer Tor Bergner som renodlad lyriker i en debutsamling med namnet "Näverdosa". Han har beträtt sin andra stege i lyrikernas låglöne-grupp med samma oförfärad mod. Benägenheten att hålla sig i de andliga rymderna håller i sig. Tor Bergner fruktar inte magra yrken, men han trivs i rymd och toner. "Näverdosa" innehåller hans skaldestycken, en bra samling, finputsad och väl sållad. Låt oss plocka lite grann ur dosans innehåll, se vad som döljer sig bakom det pressade näveromslaget, en fin skapelse även det, av konstnären Vidar Bäckman.

Först bläddrar man och fastnar i den i många fall fyndiga rubriksättningen på de etsande stroforna. Skalden har vand-

rat i sina norrländska landskap, han känner motiven väl och tvinnar fram lyskraft i vardagsbilder och naturstämningar. I bland ljuder det kraftiga yxhugg mitt i bladverket. Det är t.ex. då "Huggar-Erik" gör upp med kommunalpamparna och deras välfärdsanordningar:

där jag missunnas en pris snus
och hjärtstyrkande droppar
på den kommunala sjukbädden —
dit vill jag inte komma — — —

Men sedan tog "Huggar-Erik" sitt eget recept att lösa försörjningsfrågan, "la sej gott i bolagsbåten", lät sig drivas mot forsen och döden — dit ville han komma!

Fullt så dramatiskt går det inte till i hela boken. Där finns också rofyllda ly-

BOKTT

rikstumpar och stämningsmättade naturscenerier:

Regnby och sol
över ådalsslid
ångande jord
i vårandens tid.

Skorstensrök
från verk och fabrik
torkande garn
i fiskebodsvik.

Att skalden inte saknar sinne för livets bistra vardagsprosa bevisas i en strof, där naturstämningen, julkortsfager och dallrande, plötsligt gör en kullerbytta rakt in i "Huggar-Eriks" och de andra vresiga karlarnas karga filosofi. Denna motsatspoesi möter oss i en snabbskiss, fångad "Vid inlandsbanan". Lyssna själv, kära läsare, till tveklangen i åtta-radingen!

Oh så skönt —
pudersnö,
sol
och bjällerklang!

Aj, det var
som faen —
kallblåst,
slit och mankemang.

Forts. å sid. 18

Arbetsvårdspolitiskt program

Ett tidigt uppmärksammande av arbetsvårdsbehov utgör en viktig förutsättning för effektiva arbetsvårdsåtgärder. Arbetsvården måste därför bedriva den uppspårande verksamheten mera systematiskt än hittills. Detta skall ske bl. a. genom

a) ett organiserat samarbete med sjukvårdsinrättningar, sociala institutioner, de partiellt arbetsföras organisationer m. fl.

b) ett organiserat samarbete med sjukvårdskassorna enligt de riktlinjer, som uppdragits av utredningen om socialförsäkring och arbetsanpassning samt

c) en prövning från arbetsvårdssynpunkt av svårplacerade arbetssökande vid arbetsförmedlingen.

2. Grundläggande arbetsvårdsutredning

Arbetsvården skall som en första åtgärd utan tidsutdräkt kunna verkställa erforderlig utredning angående den arbetsvårdssökandes personliga, yrkesmässiga och medicinska förutsättningar för arbete. Detta kräver bl. a.

a) en effektivisering av yrkesvägledningsverksamheten för partiellt arbetsföra,

b) utbyggda möjligheter till anlagsprövning,

c) utökad verksamhet för arbetsanalyser och arbetsfysiologisk forskning angående yrkeskraven,

d) förstärkning av lan-läkarinstitutionen.

3. Arbetsprövning

För att bättre täcka behovet av arbetsprövning (som f. n. uppskattas till 1.500 fall per år) bör följande åtgärder vidtas:

a) vissa arbetsträningsinstitutioner och vanförestalternas yrkesskolor utrustas med speciella arbetsprövningsresurser.

b) för från medicinsk synpunkt svårare arbetsprövningsfall bör förutsättningar för arbetsprövning skapas vid de blivande rehabiliteringsklinikerna,

c) statens arbetsklirik, som framledes uteslutande bör ägna sig åt de svåraste prövningsfallen och åt uppgiften att fungera som utbildnings- och forskningsanstalt i frågor rörande arbetsprövnings- och arbetsträningsteknik, bör snarast få — förutom ökade allmänna resurser — sin lokalfråga definitivt löst.

4. Arbetsträning

Arbetsträningsverksamheten måste ytterligare effektiviseras genom

a) utarbetande av en systematisk arbetsmetodik, ökad läkarinsats samt organiserad kuratorsverksamhet,

Arbetsmarknadsstyrelsen har i samråd med de handikappades egna organisationer lagt fram ett punktprogram för effektivisering och samordning av arbetsvårdande åtgärder. Programmet presenteras här — se i övrigt på ledande plats under rubriken "De handikappade och statsfinanserna"!

b) förbättringar av de statliga drift- och investeringsbidragen, bl. a. genom bidrag till grunduppsättning för maskiner och verktyg, läkararvoden samt för kuratorsverksamhet m. m.,

c) att införa statliga klientbidrag enligt i huvudsak samma normer, som gäller för yrkesutbildning,

d) att inom arkivarbetets ram söka organisera ett träningscentrum för tjänstemän m. fl.

5. Yrkesutbildning

Ytterligare differentiering av utbildningsmöjligheterna för vissa grupper handikappade genom

a) utbyggnad av anpassningskurserna för syndefekta samt anpassningsundervisning även för hörselskadade och svårt vanföra, speciella yrkeskurser för hjälpklass- och särskoleungdomar, regionala yrkesutbildningskurser för i första hand

svårt rörelsehindrade, epileptiker och alkoholister,

b) fortsatt anpassning av specialskolornas yrkesavdelningar efter näringslivets krav,

c) utbildningsbidrag jämväl för sådan teoretisk utbildning, som är en nödvändig förutsättning för en planerad yrkesutbildning,

d) att näringslivets utbildningsmöjligheter i vidgad omfattning tillvaratages såväl för individuell utbildning som utbildning i kursform.

6. Arbetsplacering

Placeringsverksamheten bör liksom hittills grundas på frivillighetsprincipen. Kvotlagstiftning eller andra former av tvångsåtgärder bör sålunda t. v. inte tillgripas. I effektiviseringssyfte är dock följande åtgärder erforderliga:

a) en intensifierad upplysningsverksamhet om den handikappade arbetskraftens användbarhet i näringslivet bör genomföras,

b) arbetsmarknadens parter bör närmare knytas till arbetsvårdsverksamheten genom att arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsdelegation utökas med representanter för SAF, LO och TCO, varjämte ett rådgivande samarbetsorgan skapas på länsplanet med representanter för — förutom arbetsvårdsorganen — arbetsmarknadens parter och de partiellt arbetsföras organisationer,

c) arbetsvårdsklientelet måste från placeringssynpunkt kunna ägnas avsevärt större uppmärksamhet av arbetsförmedlingen i dess helhet genom systematisk bevakning av placeringmöjligheterna med utgångspunkt från ledigamälda platser samt genom en väsentligt utökad acquisitionsverksamhet, direkt inriktad på de partiellt arbetsföras placering i lämpligt arbete,

d) med tanke på klientelet behov av social rehabilitering jämsides med en yrkesmässig erfordras, att arbetsvården har sådana personalresurser, att jämväl frågor i anslutning här till kan bringas till lösning i samverkan med de sociala myndigheterna.

7. Näringshjälp

Ändring av bestämmelserna för den statliga näringshjälpen bör komma till stånd i syfte att vidga ramen för bidragsgivningen. Följande ändringar föreslås:

a) näringshjälp bör utgå förutom till enskild person jämväl till ett kollektiv av personer samt till ekonomisk förening el-

Elever vid Statens arbetsklirik i Stockholm yrkesprövas. Montering av manöverbord.

ler stiftelse inom de partiellt arbetsföras föreningsrörelse för startande av affärsrörelse med syfte att bereda arbete och utkomst åt handikappade, bidrag bör jämväl utgå för anskaffande av verktyg etc. för att kunna antaga eller behålla ett arbete, för anskaffande av motordrivet fordon etc. för att undrgå arbetsvård, för anskaffande av ledarhundar åt blindasamma ändamål, samt för anskaffande av arbetsbefrämjande hushållsredskap åt handikappade husmödrar, nuvarande maximibelopp på 5.000 kr höjes,

b) den statliga bidragsgivningen i samband med näringshjälpen bör handläggas endast av en central myndighet,

Ung dam sysselsatt med tätsömnad — Statens arbetsklirik.

c) länsarbetsnämnderna bör erhålla medel för anlitannde av teknisk och företagsekonomisk expertis i samband med handläggningen av näringshjälpsärenden.

8. Skyddad verksamhet

För att möjliggöra en ökad utbyggnadstakt beträffande skyddade verkstäder och bättre sysselsättningsmöjligheter vid dessa bör följande åtgärder vidtas:

a) informationsverksamheten bör intensifieras, planeringsarbetet anpassas med hänsyn till arbetsmarknadsstyrelsens regionindelning och den sannolika framtida kommunindelningen, sysselsättningsmöjligheterna differentieras ytterligare med avseende på yrkesområden, särskilda arbetshem anordnas för dem som är i behov av såväl sysselsättning som omvårdnad, drift- och investeringsbidragen höjes i enlighet med vad som föreslagits i fråga om träningsverkstäderna, arbetsmarknadsstyrelsens möjligheter att bistå vid anskaffning av arbetsobjekt samt med teknisk rådgivning vidgas, ut-

Metallavdelningen med arbetsprövning vid Statens arbetsklirik i Stockholm

bildnings- och fortbildningsverksamhet anordnas för nya och i tjänst varande befattningshavare, en samordnad inköps- och försäljningsverksamhet bör komma till stånd,

b) utbyggnad av halvskyddad sysselsättning inom näringslivet för personer med undernormal arbetsförmåga intensifieras genom att företagen kompenseras för sina merkostnader genom viss ersättning för varje av den partiellt arbetsföre fullgjord arbetstimme,

c) för att möjliggöra en önskvärd utbyggnad av den statskommunala arkiv- arbetsverksamheten höjes statsbidragsprocenten till förslagsvis 50 %,

d) en planmässigt genomförd inventering av lättare kommunala arbetsobjekt — även inomhusarbeten — för svårplacerade bör komma till stånd.

9. Hemarbete

a) för att få till stånd hemindustriellt arbete i ökad omfattning bör hemarbetarna utbildas i ökad utsträckning, så att deras arbetsförmåga höjes, hemarbetarna utrustas med erforderliga verktyg och

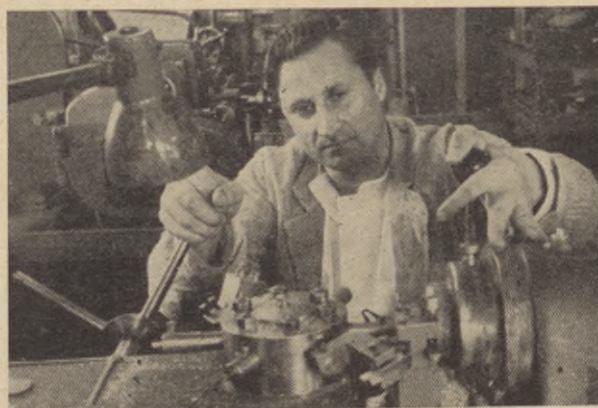
maskiner samt beredas erforderlig teknisk assistans, särskilda regionala hemarbetscentraler inrättas, statsbidrag utgå för täckande av vissa merkostnader (materialtransporter, arbetsledarnas resor m. m.)

b) för att vidga ramen för partiellt arbetsföra hemarbetsares sysselsättningsmöjligheter bör hemslojdsverksamheten organiseras i samarbete med hemslojdsorganisationer, vanförestalter etc., varigenom utbildningsverksamheten för blivande hemslojdare kan utvidgas, hemslojdarna kommer att tillförsäkras verkstads- mässig utrustning, materialanskaffningen till försäljningen av hemslojdsalstren förmedlas genom en samordnad inköps- och försäljningsorganisation.

10. Uppföljning av vidtagna arbetsvårds- åtgärder och efterkontroll

a) en systematisk uppföljning av de olika klienterna under arbetsträning, yrkesutbildning och under den första tiden efter arbetsplaceringen bör genomföras,

b) för att bedöma effekten av vidtagna åtgärder bör undersökningar tid efter annan göras för en viss grupp eller grupper av partiellt arbetsföra.

Från metallverkstaden vid Statens arbetsklirik

Lauritz Hannibal Napoleon Benckardt satt i sin fåtölj och filosoferade. Han hade redan vid unga år, tack vare arv och andra lyckliga omständigheter, fått det så bra ställt, att han nu kunde leva sitt liv efter sin egen smak.

Benckardt hade just denna kväll flyttat in i sin nya lägenhet.

Han var alldeles ensam i livet, äkten-skap lockade honom ej, han trivdes att

många händer hade hans ägodelar passerat, innan de kommit in i hans tysta och trivsamma hem?

Nu skulle han tända arbetslampan. Ljust, ja, hur var det med det?

Ja, om man inte kunde få kraften från vattenfallen fick man använda turbiner. För att ha dessa igång behövde man kol från Tyskland, England eller Polen.

Kol — han slöt ögonen.

Bara för att han skulle få ljus!

Här måste arbetas vidare!

Blyertspennan, som han hade i handen, var av cederträ, som en gång i tiden utgjort en del av trädjättarna i det soliga Kalifornien, och deras svarta "själ", grafiten, kom från Mexiko, Ceylon och Tyskland. Han blev trött i tankegången och lutade huvudet mot det vita skjortbröset. Linnet hade kommit från Europas alla

vara ensam. Lauritz borrade sig längre ner i fåtöljen av idel välbehag.

— Från tomburen hördes en liten duns. Det var kvällstidningen som damp genom brevlådan. Under tiden han hämtade den hörde han hur tidningspojken sprang nerför trapporna.

— Ja, det var ju tråkigt, att pojken skulle springa upp för alla trapporna för

Kolen hade en gång i tiden legat hundratals meter under jordytan. Gruvarbetare hade gått ned i mörkret med de ständigt glidande hissarna. Han såg framför sig de låga stollgångarna, där gruvarbetarnas svettiga, halvnakna kroppar glänste i säkerhetslampornas matta sken. Luften var som gift och pressade andningen. Borren gnisslade och rasslade, de små tippvag-

länder, från växtfibrerna, hade bearbetats av många människor för att just han skulle få en skjorta.

Den annars så matta skjortknappen av pärlemor glänste och fångade hans uppmärksamhet. Den var tillverkad i Tyskland, men själva pärlmon fiskade man långt nere vid Australiens nordvästra kust. Här, på motsatta sidan av jordklo-

MANNEN SOM ALLA ARBETADE FÖR

hans skull. Han kunde själv hämta tidningen på stan, så hade han inte grabben att tacka något för. Skulle han vara oberoende, så skulle det genomföras in i minsta detalj! Åter satt han i fåtöljen och ögnade i tidningen, men han kunde inte glömma tidningspojken.

Tankarna förde andra med sig. Vad var världen egentligen, och var han självständig? Med ovanlig energi reste han sig

narna skramlade. Envist följde hans tankar det svarta, glänsande kolet. Ändlösa färder. Vagnslaster, som i ett ögonblick slukades av väldiga lyftkranar för att vräkas ner i lastfartygens innanmäten.

Och så kom kolen till kraftstationen — ständigt samma rastlösa fart.

Eldarna slet som galärslavar framför ugnarnas omätliga glödande svalg. Just nu ikväll just i detta ögonblick, kämpade

tet, seglade en gång en smäcker teakskonert ut för att fiska musslor. Tusentals pärlmusslor samlades upp från djupet, öppnades och kastades i stora högar på grunt vatten. Bruna kanaker stod sedan mitt i den olidliga stanken och tvättade bort det ruttna köttet från skalerna. Först då kom pärlmon fram och kunde börja sin långa resa.

Detta blev hans skjortknapp!

upp och började promenera fram och tillbaka på den nya fina mattan. Här måste allt noga undersökas!

I och med detta beslut gick han till bokhyllan och tog fram lexikon och handböcker och lade dessa prydligt på arbetsbordet.

Nu skulle det arbetas!

Nu skulle det visa sig!

Hur långa vägsträckor och genom hur

de som slavar under den lilla visaren på manometern. Arbetet hade inget slutmål, utan var ständigt en ihållande kamp för att hålla trycket uppe. Om de endast slutade för ett ögonblick, skulle ljuset i hans lampa sjunka ner till ett ynkligt halvmörker. I den stora maskinhallen gick ingenjörerna sina vaktrönder dygnet om och tittade på alla de blanka instrument-tavlorna.

Halsduken kom från England, slipsen från Frankrike, guldets i kråsnålen från gruvorna i Sydafrika, Kanada eller kanske rent av från Boliden.

Ända långt ut på natten fortsatte han att forska.

Ullen i kläderna kom från Australien eller Argentina, lädret i skorna från USA. Mattan på golvet var från Mindre Asien

Forts. å sid. 18

Bekymmer för människan

Intellekt är "denna dyrbara smörjolja och drivkraft" vi behöver, säger den amerikanske professorn och historikern Jacques Barzun. Han utreder vidare: intellekt är den "kapitaliserade kollektiva formen av organisk intelligens, det är intelligens som har upplagrats, disciplinerats och effektiviserats, letts in i logiska kanaler" osv. Intellektet kan åstadkomma "de riktiga kopplingarna och kontakterna, bringa dolda tillgångar i dagen och upptäcka sanningen". Med dessa ord i minne förstår vi att professorn sysslar med "svåra" problem. I det följande får vi veta, att "denna smörjolja", dvs. intellektet, håller på att tunnas ut. Mitt i överflödssamhället lider vi brist på verkligt livsdugliga människor — sådana som kan bruka intellektet.

Den bristernas katalog Barzun gjort upp blottar utan förskönnande omskrivningar hur illa vi sköter andligt kapital. Vi ids helt enkelt inte tänka utan vältrar oss i förenklingar. Överallt tränger bild och ljud ut texten. Ordet har kommit i onåd. Förenklingens tyranni utgår från skolan. Skolans uppgift är inte att "lära ut något utan att kureras". I sin bok — för det är fråga om en presentation av ett vetenskapligt arbete — har Barzun kallat ett av kapitlen "Undervisning utan auktoritet". Den rubriksättningen avslöjar att han inte har så höga tankar om undervisningens kvalite. En allmän tendens "att lägga tillrätta" — att ett barn under alla omständigheter ska skyddas från att misslyckas — tycker författaren inte om. I jämförelse med idrottsmannen på tävlingsbanan ska den student, som saknar tillräcklig "muskelstyrka, snabbhet och energi", inte gå omkring och skräpa på universitet.

Överhuvud taget underkännes de "populära inslagen" i undervisningen. Det är naturligtvis närmast fråga om problem i amerikansk undervisning, och man bör därför vara försiktig med jämförelser, men totalsumman av kritiken blir i alla fall: eleven ska arbeta själv med lä-

restoffet och inte serveras fakta i lättsmält förpackning. Antagligen älskar Barzun de gamla läroböckerna, där eleven fick stänga sin panna blodig i ordsvallet för att få tag på fakta och "sanning". Professorn är antagligen också av den typen pedagoger som helst håller sig i talarstolen, ett gott stycke ovanför elevernas huvuden. Att kliva ned från förklaringsberget för att komma

Professor Jacques Barzun

närmare "den kollektiva massan" är tydligen inte hans pedagogiska princip.

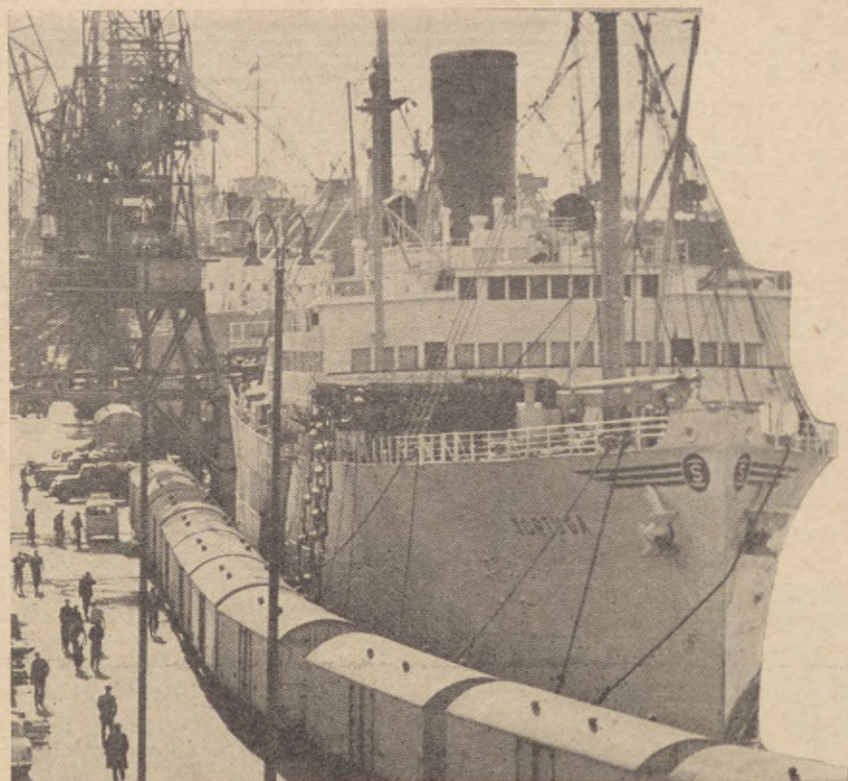
Försämringen av intellektets produkter" är ett ständigt bekymmer. Doktrinen om lika chanser även på det andliga området i praktisk tillämpning betyder "filantropi". Chansen är inte längre fri — den har blivit ett socialt tryck, strävan efter intellekt ingår i begäret efter rikedomarna. Man är skyldig att ha ett intellektuellt liv: studera på fritid, läs klassiker, gå på kvällskurs! Professorn tycker inte om dessa imperativer — denna överflödande barmhärtighet åt "de fattiga". Här får man i något snärjiga formuleringar veta att det torde vara en svaghet att "intellektet" inte koncentrerar resurserna i stället för att sprida dem som hjälp åt de hjälpsökande. Vissa formuleringar verkar som yxhugg i huvudet på våra

s. k. folkbildare, och går man vidare för att få tag på själva kärnan i de kritiska funderingarna omkring "massbildningen", stannar man inför den här slutsatsen: "för min del är jag mer bekymrad över att det nuvarande systemet kommer att misslyckas med att frambringa inte en bildad utan en livsduglig människa".

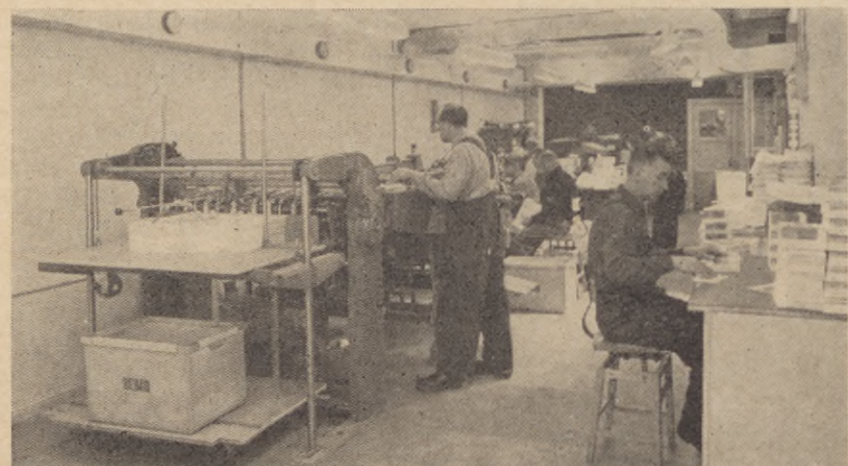
När "opinion och opinionsbildare" tas i upptuktelse är det naturligtvis också fråga om amerikanska förhållanden. TV, radio och press "kör" väl några varv hårdare än motsvarande treklöver här hemma hos oss, men vi känner igen åtskilligt: synpunkter på opinionsorganen vi gott kan tillämpa på oss själva eller vilket annat land som helst. Barzun tycker sig finna att den allmänna opinionen kräver konkreta ting och den är misstänksam mot intellektet för dess benägenhet att undvika "standardmåt". Läsaren och lyssnaren ska inte irriteras med alltför avancerade tankekonstruktioner — han ska kunna nicka instämmande och igenkännande åt namn, data och vedertagna sanningar. Kravet på "lättsmälthet" är stort. Allt som någon kan "ogilla eller snubbla på" måste plockas bort. Rädslan för det ovanliga är stor hos redaktörer och radiomän — man får inte anstränga publiken. Professorn har själv fått order att ändra i sina manuskript, bl. a. i en beställd artikel om "mänskighetent problem" — redaktören tyckte att professors rubrik lät "avskräckande". Man förstår i viss mån redaktörens tveksamhet efter att ha läst professors bok *Intellektets villkor*, en sammanställning av kritiska funderingar, där man själv kan "ogilla eller snubbla" över åtskilliga synpunkter. Men om mycket tål att diskuteras hos intellektets försvarsminister i USA, bör ingen ingen här hemma avskräckas att ta del av detta verkligt sprakande debattinlägg med udden riktad mot olika former av andligt sofflocksliggande.

S. H.

Intellektets villkor — om ett västerländskt dilemma av professor Jacques Barzun, Bonniers, pris 24:50.

"Fullbokat" i Göteborgs hamn kan man kalla den här bilden. Fartygen upp-
radade vid kajerna i sina förtöjningar ger staden dess internationella atmosfär.

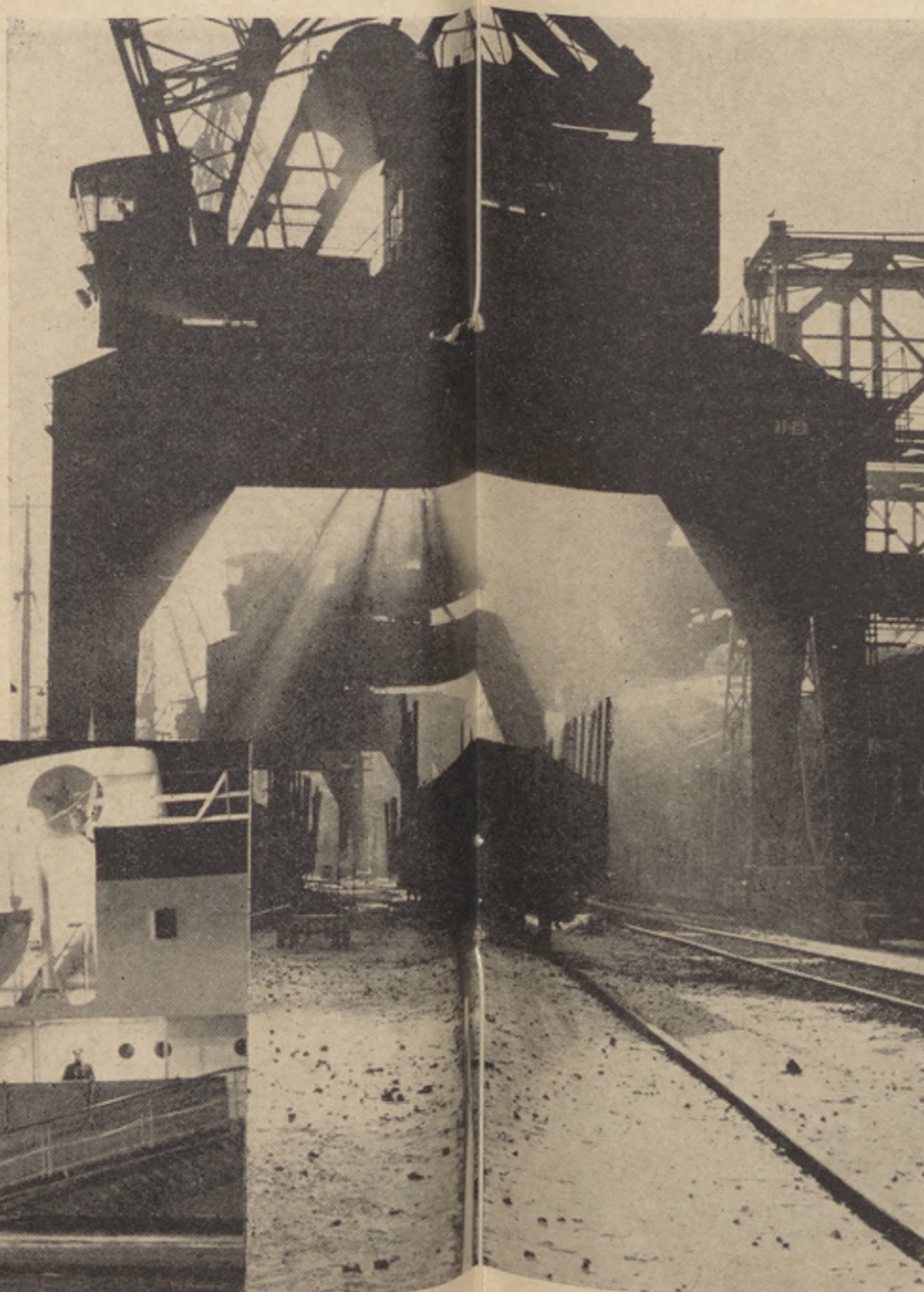

Mitt i den sjudande brådskan är "RE-
HAB", den skyddade verkstaden för sjuka
och handikappade, ett bevis på omtanke
om människor, som har svårt att hänga
med. Verkstaden drives i Göteborgs lung-
sjukas centralförenings regi. Den visar
oss att handikappade gör ett gott arbete
— bara de får en chans.

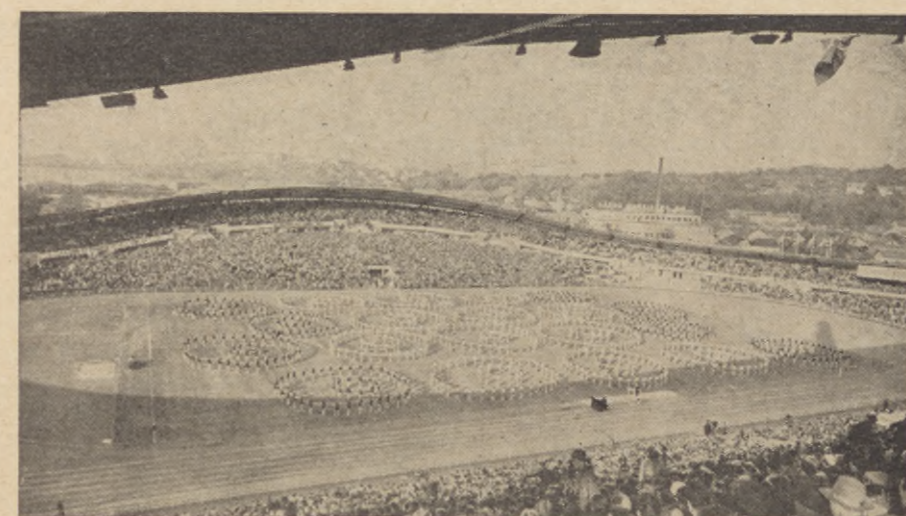
Bilden t.h.: De väldiga kranarnas stål-
skelett gör ett imponerande intryck av
kraft och framåtanda. Göteborg är en
internationell stad, där man hör många
olika språk talas vid sidan om det triv-
samma västkustspråket. En liten idyll mitt
i vardagens allvar är väl paret på kajen
som avskedspratar före båtens avgång.
Låt oss inte glömma att det är långtrada-
re, som besöker Göteborg. Det kan dröja
många månader till nästa "möte". Japan,
Kina och Australien är färdmål för
många av de stora linjefartyg, som trafi-
kerar Göteborgs hamn.

Göteborg — sommarens kongresstad

Behöver man nämna att Göteborg är den idealiska staden även för föreningsfolk att kongressa i? Hav, västkust och salta vindar är väl vad socialpolitiker, paragrafryttare och föreningsträlar behöver så här års. De lungsjukas riksförbund, som allttjämt till medlemsnumerären är landets största handikapporganisation, har klokt nog valt Göteborg till plats för sommarens kongress. Den rullar rum den 28—30 juli i Folkets hus vid Järntorget. Göteborgs lungsjukas centralförening står som värd. Föreningen passar på att fylla trettio år i år, och det kan därför vara lämpligt att fira den milstolpen tillsammans med valda ombud, män och kvinnor, från alla delar av landet. Status vill just i det brådskande pressläggningsögonblicket åberopa alla arrangörerna i Göteborg all framgång med förberedelserna — kongressprogrammet lovar en omväxlande samvaro. För vår del ber vi att med följande bildsvep få presentera något av sommarens upplevelser i förskott — staden Göteborg med sjudande och sjöfart, en tavla, som kommer att rullas upp för kongressdeltagarna under några intensiva somrardagar.

Gustaf II Adolf är stadens grundläggare. Hans minne firas på torget med konungens namn den 6 november.

Nya Ullevi inviges. Idrottsplatsen är en viktig faktor för det idrottsintresserade Göteborg — inte minst fotbollspubliken följer fotbollsdrabbningarna med ett intresse, som inte har något motstycke på annat håll i landet.

Norrköpingskamraterna är ofina nog att göra mål på hemmalaget... men när detta skrives leder i alla fall Göteborgskamraterna Allsvenska serien.

Hur många vackra blomster har inte de olika konstarterna skänkt oss! Inom musiken, litteraturen, bildkonsten blommar det underbart vackert. Både den lätta och seriösa musiken har funnit inspiration i blomornas värld, både i poesin och prosan blommar och doftar det rikligt. Likadant förhåller det sig inom måleriet och grafiken.

Den kanske allra finaste "blomsterskildraren" inom grafiken heter Annie Bergman.

För några år sedan fyllde hon 70 år och då var det konstskribenternas tur att ge henne en blomma.

Det är en mycket rik och mångsidig konstnärsgärning som hon kan se tillbaka på; hängivet och outtröttligt har hon ägnat sina krafter åt bildskapande inom olika områden.

Annie Bergman är född i Frankrike 1889. Hon har studerat vid Tekniska Skolan i Stockholm och Althins målarskola samt gått igenom Konstakademien. Som så många av sina kolleger har hon rest omkring ute i världen och studerat både gammal och nyare konst. Redan som ung hade Annie Bergmans skapande en stor spännvidd. Hon ägnade sig åt landskaps- och figurmåleri, arbetade med bokillustrationer och karikatyr och satte sig in i olika tekniker: olje- och akvarellmåleri, teckning och grafik.

Ragnar Hoppe har påpekat hur Annie Bergman, liksom sina ungefär jämnåriga kamrater Elsa Björkman-Goldschmidt, Harriet Löwenhjem och Edith Fischerström, särskilt i sina tidigare målningar, teckningar och grafiska blad lyckats fånga något mycket väsentligt av vad som då kännetecknade inte bara svensk konst utan även vår musik och skönlitteratur. Det är å ena sidan ett påfallande drag av natursvärmeri, ett uppåtgående och försjunkande i vad man den gången kallade stämningar, men samtidigt en naturskildring som visst inte blir osaklig och svävande i luften. Hoppe pekar vidare på hur man hos de flesta av dessa konstnärinnor kan finna ett levande intresse för medmänniskan, ofta som t. ex. hos Annie Bergman spetsat med en nypa satir eller bitterljuv ironi.

Annie Bergman har skrivit och illustrerat en hel del sagoböcker: t. ex. "Dalhästen" och "Kattungen som kom bort".

Annie Bergman —
konstnärinnan —
presenterar här
sitt egenhändiga
självpporträtt

KONSTENS BLOMSTERMARKER

hos blommornas konstnärinna

av NILS-ERIC BJÖRSSON

En annan sak som Annie Bergman nådde den breda massan med var hennes inte alltid så snälla karikatyrserie över kvinnliga kolleger och teaterfolk.

Men det är Annie Bergmans grafiska produktion som väger tyngst, det är Annie Bergman i egenskap av grafiker som man dröjer längst vid när man överblickar hennes konstnärsgärning.

Med stor framgång arbetade hon med vår- och vintermotiv under 20-talet, det var etsningar och träsnitt. Men höjdpunkten är utan tvekan hennes färgträsnitt med blomstermotiv.

Det är inga av markernas rariteter och aristokrater som hon söker sig till utan enkla växter som vi alla är förtrogna med: blåsippa, styvmorsviol, linnéa, åkervinda, hägg etc. Hon söker även upp de obetydliga och förbisedda växterna: t. ex. vitplister.

Annie Bergman känner sina växter. "Hon upplever dem som individer, som personligheter, och i sin skildring av dem lägger hon i dagen både en klar blick för deras karaktär och en äkta kvinnlig känsla för deras skönhet" har det sagts om hennes blomstermotiv och man har samtidigt pekat på den säkra behärsksningen av formen och den rent

hantverksmässiga skickligheten.

Ja, det är med hängivenhet och artistisk säkerhet som hon skapar sina blommor. De är långt ifrån enbart vackra blomsterbilder.

"Då voro bokarna ljusa, då var ån av simmande vit ranunkels öar sållad, vek sin krona häggen gungade här, där gosse jag vandrat."

Humle

Man kommer att tänka på Vilhelm Ekelunds vackra dikt när man ser Annie Bergmans ljuvliga träsnitt "Hägg", en lätt men ändå blomster-tyngd bild.

När man ser Annie Bergmans svala, betagande vårpreludium "Blåsippor", kommer man att erinra sig en annan skald, Ragnar Jändel. Han var en stor blomsterälskare. För honom var blåsippan där den öppnade sig bland löv och mossor på en gång både frusen och full av värme, liksom vårdagen som fött den. "Den står där lik ett barn, som kommit för tidigt till festen, lycklig, lite skygg och tafatt" formulerade Jändel sin vårliga upplevelse på mästerlig prosa.

Vilhelm Ekelund har även ägnat blåsippan en dikt:

"Tydlig — osäglig på en gång, ljusets
heliga gåta
står som ett klarögt barn och ler och
blickar emot oss
i detta blomsteröga: av solens döttrar
blev ingen
framsmekt ömt såsom du, o Hepatica,
nordiskt fagra."

"Humle" är ett annat av Annie Bergmans träsnitt. Det är utfört i två klanger av grönt, mörkgrönt och olivgrönt, och allt samspelar här till ett helhetsintryck av doftig grace.

Men även höstens blomster har

Hägg-litografi

Blåsippor

konstnärinnans hjärta. "Höstlig angelika" är väl ingen grann och lysande ört, men i Annie Bergmans händer har den blivit en utsökt skapelse, där de kraftiga stjälkarna i brungrönt står i levande kontrast till de taggiga bladen och de ljusa och luftiga flockarna.

En kritiker har en gång sagt att koloriten i Annie Bergmans blomsterbilder smälter in som ett naturligt element i kompositionen och blir en bärande komponent för känslan. "Detta säkra avvägande både i fråga om karaktärisering, dekorativ förenkling och kolorit gör Annie Bergmans träsnitt till övertygande uttryck för en mycket förfinad och om sina mål och medel klart medveten konstnärspersonlighet".

Höstlig angelika

och papperskorgen var av bambu från Japan. Klockan på väggen kom från Schweiz och tapeten var av engelskt ursprung. Kopparsticken på väggarna härstammade från okända franska konstnärer.

Den stackars Benckardt kände sig nu till mods som han satt i en liten båt utan åror, och drev utför en strid ström. Bokstävorna dansade för hans ögon och det dunkade i huvudet. Han såg en rasande kapplöpning mellan stora lastfartyg, järnvägståg och lastbilar. Och det föreföll honom, som om målet för all denna energiska kraftutveckling inte var något annat än han själv.

Han slog igen böckerna och tog åter tidningen. Vad den innehöll intresserade honom ej nu, men var han förresten papperet kommit ifrån?

Om jag så skall väcka självaste nattredaktören, skall jag ha reda på det!

Han ringde och vakthavande journalisten på redaktionen bad honom vänta. Under tiden uppfångade han öra ett avlägset, rytmiskt ljud, som via telefonens membran nådde hans öra. Det kom från tryckeriet. Pressarna morrade av energi och slukade med otrolig glupskhet kilometer med papper och avlämnade efter några sekunder de falsade och trycksvärtlukande tidningarna i prydliga staplar. Och ändå var denna kraftprestation blott en mindre del av arbetet. Från tidigt på morgonen hade reporterna jagat för högttryck; från alla världens hörn hade telegrammen strömmat in. Genom kablarna, som låg tusentals meter under havsytan, genom etervågorna till antennerna. Slutligen hade sätt- och gjutmaskinerna satt ihop alla elementen till detta dygnets universum, som kallas tidningssidan, för att han skulle få sin tidning. Han fick veta besked, att papperet kom från Sverige, men kan även fås från ex. Finland.

— Det var tråkigt, att jag skulle besvära alla dessa mäniskor för att få reda på det, men jag måste. Nu skulle han äntligen komma i säng! Men han kom endast så långt, att han fick på sig nattdräkten, för tråden, som hans tankar tagit upp, enerverade honom — han gick tillbaka till arbetsbordet.

Han upptäckte att sängen var av mahogny från Centralamerika eller Ostindien, och i bolstret var ejderdun från Island. Människor hade alltså en gång, med fara för eget liv, hängt i ett rep, mellan himmel och hav längs de branta, vitt-rade klippsidorna och samlat dun till hans bolster. Benckardt sov inte mycket den natten. Då han påföljande morgon stod i

badrummet och gjorde den sedvanliga toaletten, hade varje föremål, han tog i, något att berätta. Tvålen var framställd av palmolja från en Söderhavso och olivolja från Syreuropa. Raktvålen var från Amerika, tandkrämen från Sverige. Brillantinen kom från Paris. Badkaret var från en större svensk fabrik. Hans spartanska frukost blev ett enda funderande. Varendra matbit han åt var resultatet av tusentals människors flitiga arbete.

Havregrynsgroten var svensk. Men sin rika kärna hade havren fått, då lantbrukaren gödslat jorden med salpeter från Chile. Den läckra, lilla benfria sillen, som han åt till ägget, hade fiskats vid Lofoten av härdade norska fiskare, som var vana vid att slita ont. Smöret kom från Skåne och det franska brödet framställdes av mjöl från de stora nordamerikanska vetedistrikten, kanske uppblandat med svensk vara. Osten var från Holland, kaffet från Java eller möjligen Brasilien. Sockret var numera en svensk produkt. Han var beroende av allt och alla!

Folk av alla raser i alla länder och världsdelar tycktes endast arbeta för honom. Och staternas inbördes förhållanden sedan! Världspolitiken! Nej, nu gick det alldeles runt för honom. Han måste ut och promenera.

Långsamt gick han nedför gatan. Folk skyndade förbi, men han märkte inte jekten. En enda, överväldigande tanke fyllde hans själ: han var beroende av allt och alla! Plötsligt slog det honom: Till och med ditt eget namn har du fått från andra! Tillnamnet var tyskt, eftersom hans farfarsfar hade invandrat från det dåtida Böhmen. Hade inte Hannibal och Napoleon levat, hade han inte heller haft dessa namn. Lauritz hade han fått efter sin morfar. Med en resignerad suck stannade han och insåg med en gång att — han var världens medelpunkt!

Det gick inte att dra sig undan gemenskapen att leva blott för sig själv.

S. Stenström

■ LYRIKFYND...

Forts. fr. sid. 9

Ja minsann, det är en intressant "Näverdosa". Man gör rätt i att tala om att där även finns några högst intressanta djurstudier från fjällvärlden. Nog sagt; här finns stoff för högläsning i bygdegårdar, vid brasafnar och överallt, där man vill ha en smula naturutsprunget lyrisk underhållning av gott märke.

S. H.

Tor Bergner: Näverdosa, dikter utgivna av S-förlaget, Box 162, Östersund, pris 7 kronor.

Parisromantik i strömlinje

Det var på en av de många små restaurangerna i "bohemkvarteren" kring Sacré-Cœur en helt vanlig vardagskväll. Miljön var hur fransk som helst. Lagom avskärmad belysning, här och var ett stearinljus, lustiga kulörta dukar på borden, trubadur med gitarr och rödvin till maten. Bara en enda liten detalj fattades: Bohemerna. Vid bordet till höger om mig talades det engelska och när man inte försökte sjunga med i refrängerna studerades en sight-seeing-broschyr om "Paris by night". Till vänster om mig satt några tyskar på efterlängtd "Urlaub" i drömmarnas stad. En bit längre bort hade ett holländskt sällskap slagit sig ner.

Respektabel vaktmästare vid Napoleons grav i Paris

Från Quartier Latin i Paris

Den pittoreska inredningen, trubadurens charm och vinet därtill trollade fram den "rätta" stämningen. Som dock dämpades något hos somliga, när notan så småningom serverades. En titt in i den av turistpropagandan garanterade "äka bohemmiljön" kostar nämligen också vad det smakar.

I verkligheten är det förstas si och så med äktheten. Den riktige parisbohemer träffas sällan här. Det ska i så fall vara en mycket välsituerad sådan. Sedan smarta reklam-män mer och mer fått upp ögonen för reservatet kring Sacré-Cœur har den stora grupp av världsmetropolens unga konstnärer, författare och andra intellektuella, som med förkärlek brukar pådyvlas beteckningen "bohemer" mer och mer försvun-

nit därifrån. De har helt enkelt inte råd att sola sig i den "äka bohemmiljön".

I stället har turisterna kommit. Med mer eller mindre välfyllda plånböcker. Det är inte bara kvarteren kring Sacré-Cœur, som helt erövrats av denna internationella jättearmé. Existentialisternas gamla stamloкус kring Saint-Germain des Pres började "ockuperas" redan när existentialismen var en modefluga och har för länge sen helt intagits. Turistsången i Paris sträcker sig över praktiskt taget hela året och så många som möjligt försöker få del av det guld, som strömmar in. Hotellvärdarna pluggar engelska och tyska, flera restauranger presenterar en särskild turistmeny, som loc-

kar med smakprov på det franska kökets kulinariska finesser.

Och bohemerna då? Jo, de bor nu liksom tidigare litet varstans under takåsarna i Montmartre och Montparnasse. Men de har tvingats fly till nya träffpunkter — träffpunkter som inte lockar turister med "garanterat äka bohemmiljö"... Det finns fortfarande smårestauranger dit den stora invasionen av tillfällighetsbesökare i världsmetropolen ännu inte hittat fram.

Sin speciella oas har dagens s. k. parisbohemer på Boulevard Montparnasse — en restaurang reserverad för artister och intellektuella, väl bevakad mot intrång från utomstående. Men man kan också träffa medlemmarna av detta intellektuella proletariat på "La Source" (Boulevard Saint-Michel) och på Latin Cluny (Boulevard Saint-Germain) — självserveringar i amerikansk stil och alltså i en miljö som är långt ifrån "parisisk" men med priser, som inte är alltför hälsovådliga för gästernas ekonomi.

Den rosenröda parisromantiken sitter trångt till i nådens år 1961. Medan en aldrig sinande flod av turister skörtas upp på restaurangerna och kaféerna vid Sacré-Cœur och Boulevard Saint-Germain trängs bohemerna i köerna på opersonliga självserveringar...

VARDAG

Jag har inte tid, säger direktören anteckna det fröken.

Jag har inte tid, flyger till Spanien på måndag.

Spanien, semester på Mallorca Melodin som klingar från resebyråerna rytmisk lockande fri —

En apelsinblond medelhavsklang — Bilen är på reparation mina nerver borde också repareras men jag har inte tid.

Men jag har inte tid —

Inte idag och inte i morgon tror inte jag får tid någon gång att fira sommarens lugna stillhet.

I min ungdom kunde jag fånga in sommaren

med min vita studentmössa och hålla den kvar

Men nu seglar tiden ifrån mig som en blå ballong

och jag kan aldrig återfå den — —

Marianne Hellmér

När jag var tio år bodde jag i en liten stad oppåt Norrlandskusten. Vintrarna var längre då, drivorna högre, mörkret tätare. Men så var också våren så mycket ljuvligare när den kom.

Vi skolgrabbar hade två vårtecken. Det ena var när isen bröts på stadsfjärden. Det började alltid med ett rykte bland alla pojkar så att man samlades nere vid Hamnen, traskade ut på isen och spanade mot det fjärran inloppet.

Ibland stämde det — en isbrytare eller bogserbåt kom strävande genom vårisen borta i fjärden och då blev det jubel.

Det andra var valborgsmässokvällen, för hur kall den än var så skulle den firas med eld på stadsbergen och i den skumma vörnatten såg båda bergen på sidorna om staden ut som gulfläckiga spökhöjder. Bergen och himlen flöt ihop och man såg bara eldarna som tycktes hänga oppe i mörkret.

En vacker syn och ett vårtecken.

Men en vår för femtio år sen kom min kamrat och vän Pfißlund rusande till mig med andan i halsen.

Valborgsmässoafton skulle firas med eld på stadsbergen...

En bogserare var på väg in i hamnen.

Vi fick kvickt med oss skridskorna och rantade ner till kajen. Hela hamnen låg med tjock iskaka fast det var i mitten på april.

Vi susade iväg utåt och kom fram till allt folket som samlades ute på isen kring den lilla båten som böckade sig fram.

E L D

Femtioårigt vårminne

Den backade, propellern vältrade i skum och isschök, den tog sats och ångade fram för full maskin, reste nosen i vädret och dundrade opp på fasta isen som spräcktes och böckades ner.

Så vann den ett tjugotal meter var gång, maskintelegrafnen pinglade — back igen, ny fart framåt.

Och runt kring den strävande båten rörde sig många människor. Gubbar i näbbskor med gamla träsparkar, gubbar i skavda sälskinnsrockar med de för året moderna stålsparkarna, farbröder i finpals med galoscher. Och bland menigheten kilade pojkar på skridskor och ställde till rackartyg.

Det var en vårfest i smått när isbrytaren kom med våren.

Folk kom och gick för det var ett långsamt skådespel. När vi närmade oss staden föll mörkret så sakta, den bleka aprilskymningen blev rökgigare i tonen och långt ut i det väldiga inloppet sträckte sig rännen efter bogseraren som ett mörkt band. Nu öppnades havet och sjöfarten och det blev liv och jobb och alla var glada.

Och just den våren för femtio år sen när isen bröts och våren kom minns jag särskilt. För efter många timmars fram och back och bryt-

ning nådde den lilla järnbåten, vårens härold så att säga, in i inre hamnen.

Då syntes en liten mörk fläck långt ute på den vita isen och den kom närmare och närmare. Ingen la just märke till den. Det skymde än mer och inloppsfyrens fjäder av ljus började cirkla därute mot horisonten.

När den isbrytande båten var ett par hundra meter från hamnpiren hade den mörka fläcken förstörats. Det var en gubbe på spark som kom utifrån. På sparken satt en gumma invirad i schalar.

De stakade fram på den skrovliga, svårforcerade isen och nådde gruppen kring isbrytaren. Gubben som sparkade sparken sköt skinnmössan i nacken och ropade:

— I bryt I, men jag sku över te Alnön me käringen...

— Å de kapten Andersson?

Kapten stack ut ett rödbitet ansikte ur styrhyttens fönster:

— Va fanken menar ni me å bryt isen så man int kan komma te Alnön?

— Vi bryt när vi bryt! åskade kaptenen till svar.

Sen ljusnade han igenkännande och hojtade:

— F-n ä de int Johannes? Nu feck du spark nåna extra milar.

Johannes hade under tiden sparken framför nosen på bogseraren och ropade till svar:

— I bryt I, men ja sku över te Alnön me kär'ngen te ackuschörskan.

Då dämpades skratten bland alla gubbarna som stod kring isbrytarna och en grupp sparkar följde den bortilande Johannes och hans i scharlar invirade gumma.

◇

Och dan därpå stod det i ortstidningen om "äventyrlig förlossning när isrännan bröts fast allt gått väl".

Så kom våren till Norrlandsstaden för femti år sen med islossning och förlossning och äventyr och jag har ibland undrat vad det blev av ungen som höll på att födas på isen när föräldrarna stängdes in av den frambrytande vårens härold, den lilla bogserbåten som stänkande ångade in i inloppet.

Eld

DETTA NUMMER

är ett s.k. dubbelnummer, dvs. det omfattar månaderna juni-juli. Nästa gång kommer Status i augusti.

REDAKTIONEN

Status redaktion är tillgänglig för personliga besök och telefonsamtal endast fredagar mellan kl. 14—16. Redaktörsbefattningens förening med annan tjänst gör denna arbetsordning nödvändig. För ej beställda manuskript, bilder, teckningar m. m., kan redaktionen inte ta något ansvar.

EFTER REGNET

av GUSTAF RUNE ERIKS

Blommorna har slutit sig och böjt sig mot marken. I den disiga luften dröjer dock dofterna kvar — likt åskan som på avstånd ännu rullar i orkeslös bas. Röda lador, förfallna uthus stiger in i blicken. En osynlig hund skäller meningslöst efter en cyklist som trampar sig trött mot ett okänt mål.

Vägen slingrar sig bort genom skymningen, försvinner mellan de dimsvepta granarna vid backens krön. Regnvattnet sjunker i myllan, syrenerna är tunga av väta. Mjukt driver dofterna kring i den klarande försommarkvällen. Över ängarna i söder vilar dimman som ett gråvitt töcken — en stillastående, stelnad formlöshet mot synrandens träd.

◇

I närbild är alla färger och former egendomligt rena för ögat — liksom skärpta och födda på nytt av regnet. Äppelträden lutar sina grenar över åkern (i vitt och skärt stod blomklasarna länge tecknade med etsade linjer mot den gråa, torra jorden). En gren är bruten: såret lyser vitgult bland blankt gröna blad.

På avstånd flyter färger och konturer samman, suddas ut och försvinner i ett vattenskimrande dis av skymning och stillhet. I hagen på andra sidan vägen går några hästar och betar, de glänsar fuktigt bruna mot en vägg av slöjig lövgrönka. Kring ödegårdens dunkla berså blommor häggar och blå syrener i tystnaden.

Mörkret dröjer ännu bortom skogen, stillheten vibrerar. En ollonborre flyger summande bort som ett hastigt lysande streck genom den djupnande skymningen. I stugan vid vägkröken är det elektriska ljuset tänt — det faller sprött ut genom fönstren och drunknar i den fuktiga grönskan...

◇

Oändligt långsamt böjer sig natten över landskapet. Det lätta sommarmörkret tynger mot den kvardröjande skymningsdagern, tvekar en stund och lägger sig sen försiktigt — som ett täcke av tystnad — ner över markerna. Nattvinden kommer smygande genom trädkronorna — de susar milt, tystnar och susar igen. Regndropparna faller från bladen i glittrande stänk.

Molnen har glidit isär och avtecknar sig nu som stora, drivande fläckar mot den klarnande rymden. Plötsligt ökar vinden sitt tryck. Lövkronorna vajar tungt, de sista blombladen fladdrar bort från äppelträdens knotiga grenar. Dimman vitnar, börjar sakta vandra över ängarna — sökande sin ouppnåeliga form.

En gulröd månhalva tränger sig fram mellan trasiga skyar, hänger där sen som en nattligt lysande lykta mot himlens blåa dok. I det bleka månljuset återfår tingen sina förlorade konturer. Vinden drar sig tillbaka, gömmer sig i skogarna på andra sidan ån. Träden är åter stilla.

Men över ängarna i söder rör sig ännu dimman som en mjölkvit rök...

Torparen är en traditionell figur, som håller på att omvandlas i diverse smådelar. Svenska Akademien får se upp vid ev. nyutgivning av ordlista över svenska språket. En betydelseändring är på väg. Även språkmässigt sett. Men vi återgår till den först nämnda omvandlingen. De nya "torparna" är i regel bilägare med "fina" yrken, folk som köper semestertorp, där man ska ha fritid. Det "riktiga" yrket finns nästan i en avlägsen stad. När denne "lufttorpare" kliver ur bilen och radar upp alla paket och prylar omkring sig syns genast: han är ingen riktig torpare. Se på nylonskjortan, byxan i elegant snitt, frun, som trippar i högklackade skor efter honom på stigen till stugan! Där finns inte en gnutta av de yttre betingelserna för en torparfamilj! Nej, och åter nej.

Litterär torpare i arbete

OROLIGT PÅ TORPET

en sociologisk studie av ki-lo-watt

Låt oss titta på de allmänna förutsättningarna för begreppet torpare. Han är — i motsats till bonden — en smula mager, långsträckt i ansiktet och bär grova arbetskläder. Han intar en knipslug, ofta avvakande attityd mot främlingar. Förr i världen hade han en massa barn, vilka flydde ur stugan, blev anställda i företag och fabriker på annan ort. Torparen har varit en pålitlig leverantör av massor av arbetskraft åt andra yrkesutövare. Isolering och ensamhet på torpet blev lotten på äldre dar. Därav följde en viss miss-tänksam inställning till folk, som närmade sig. Deras avsikt var ju inte att hjälpa honom på något sätt utan snarare att norpa åt sig någonting: barn eller annan fast eller lös egendom.

Nu håller också själva namnet — torpare — på att fördärvas av sådana som döljer sina verkliga yrken under mer eller mindre maskerade torpköp. Låt oss titta på några vanliga ulvar i "torparkläder". Vi har först den litteräre torparen, en bokskrivare knackande på skrivmaskin, dag och natt. Han har skaffat sig torpet för att skriva böcker — inte av intresse för åkerbruk och boskapsskötsel.

"Litteraturtorparen" håller sig i regel inomhus, sitter vid fönstret och knackar envetet på skrivmaskinen med ett plågat uttryck i ansiktet, liksom om blommornas och gräSENS livskraft utanför irriterade honom.

Semestertorparen däremot håller sig mest utomhus. Aktiviteten är emellertid inte alls inriktad på jord-

bruk, djurskötsel, sådd och skörd och allt vad en oförfalskad torpare sysslar med. Nej, han mixar med sololja för att skydda sitt fina skinn, han har annan olja också: i håret eller för att skydda sig mot flygfän; stickande mygg, knott och broms. Han fotograferar allt och alla, springer omkring i korta byxor och förvisar offentligt hårväxten på den oftast spinkiga tjänstemannakroppen, som verkar undernärdd, trots ansevärd löneförmåner och semester rätt. Att springa omkring, lätt klädd, är inte alltid uppskattat av gummorna på landet, vilka sedan barndomen är vana att se manfolk i moraliskt oförvitliga långkalsonger och långbyxor.

Det finns flera typer, men gemensamt för dem alla är att de är inga riktiga torpare: de uppträder under falsk flagg.

En alldeles speciell typ — vi kan kalla honom fridsfursten — förtjänar dock att nämnas vid sidan av bokskrivaren och fritidsdyrkaren.

Teckningar: SVEN BJÖRN SON

Han har ägnat sig åt affärer, stora affärer, men på äldre dar strejkar hjärtat, som blivit hårt pressat av ideliga hopp och stötar i aktier, konjunkturer och exportmarknader i finansvärlden. Torpet är tillflyktsorten. Där sitter fridsfursten på en bänk utanför stugan och ritar med käppen på marken. Ritandet är det enda synbara han sysslar med. Kanske behövs käpprörelserna som något sorts komplement till tankeverksamheten, även om de se meningslösa ut. En stor skylt med svarta bokstäver på vit botten "PRIVAT OMRÅDE" skyddar hans förehavanden. Denna stränga påminnelse om Svensk Författningssamling bryts varje lördag av en stor bil, som tränger in på området med mat och förnödenheter från stan. En medföljande kvinna vattnar blommorna och städar. Med bilen följer också en man med anteckningsbok. Han sitter bredvid fridsfursten och antecknar flitigt, sitter på bänken och följer order och käpprörelser,

Semestertorparen fotograferar allt och alla. Att springa omkring så där lätt klädd är inte alltid uppskattat av gummorna på landet, vilka sedan barn-
domen är vana att se manfolken i oförvitliga långkalsonger och långbyxor.

Fridsfursten utanför sin stuga, sysselsatt i djupa tankar

som spelas in i boken för att bli handling inne i stan. Antagligen sköter mannen fridsfurstens affärer. Ingen får stanna mer än några timmar på torpet. Efter en stund sitter fridsfursten åter ensam på bänken och cirklar med käppen tills det mörknar omkring honom.

Den riktige torparen hette Bredman — ett något missvisande namn. Han var liten, torr och lätt och virvlade omkring med ett blått

förkläde över magen; sysselsatt med många ting. Bredmans gumma var rund och rödlätt som de rödbetor hon odlade i trädgårdstjällen. Hon odlade humle också och av det gjordes hembryggt dricka. Receptet på drycken skulle ha blivit en jättesuccé för en modern läskedrycksfabrik. Mor Bredmans dricka, liksom hennes matlagingskonst, var konsthantverk av hög klass. Mest intressant var dock hästen gubben använde i åkerbruket. Den saknade nämligen svans! En gång hade hästen på något sätt fastnat med svansen, då han gick på bete i skogen. Ingen visste hur olyckan gått till utom att den stackarn kom hemtravande i avsaknad av viftningsverktyget där bak. I övrigt var hästen dock fullt användbar, frisk och färdig i många år, trots den fatala svansförlusten, som gjorde honom till en sevärighet i byn. Bredmans är praktexemplet på torparfamiljen, som trollade fram försörjningen ur sin jordtorva under ett långt och strävsamt liv. Som ett levande bevis på det urholkade torparbegreppet står deras gamla stuga kvar, svankryggad, hopsjunket och med urblåsta fönstergluggar. På tegarna gubben Bredman plöjde med sin svanslösa häst växer nu barrskog,

planterad i prydliga rader av de skogsvårdande myndigheterna. Torpet har misst sitt ursprungliga innehåll; torparbegreppet är i full upplösning, liksom den hopkurade stugan utan fönster och golv. Råtorna kila ut och in i sin nyförvävade boning och sommarvinden piper entonigt i den raserade skorstenens vida hål uppe i takbjälkarna.

Pristagare till Bildkruss 4

Oförminskat bildkrussintresse kan rapporterats även för årets fjärde tävling — vi tackar och presenterar pristagarna:

1:a pris kr 25:—, Astrid Tolleback, Arbottnaväg, 16, Enskede.

2:a pris kr 10:—, Ebbe Larsson, Timgatan 2, Göteborg N.

3:e pris kr 5:—, Bror Palm, Bryggargatan 45, Teg.

Av tekniska skäl kan vi tyvärr inte få med lösningen till kruss 4 i detta nummer

Tre släta dagar

Tåget satte sig långsamt i rörelse. Han hoppade av fotsteget och sprang en stund till utmed tågsättet ivrigt vinkande. Sedan ökades farten, och hennes ansikte försvann. Bara handen med den vita näsduken syntes tills tåget kom i kurvan bakom stationen.

Han saktade stegen och gick nu långsamt mot utgången. I stora hallen köpte han sin vanliga morgontidning och ett paket cigaretter. Det han köpte i går var redan slut.

Borde inte röka så mycket, tänkte han, men det var en tanke som kom lika vane-mässigt som gesten med vilken han skakade fram och tände den första cigaretten. Han drog in röken, och efter några bloss försvann den lätt vemodiga stämning som alltid häftar vid tågavgång och avsked.

Han kunde egentligen inte tala om avsked. Det var bara fråga om tre dagar, och tre dagar betydde strängt taget ingenting, men det kändes ovant att vara den som stannade kvar, den som bara följde med till tåget och vars uppgift bestod i att ge sista råd och uppmaningar och i att vinka tills den andra, huvudpersonen, försvann i fjärran.

Möjligt att hans tillfälliga misstämning berodde just på denna underliga känsla av övergivenhet och kanske avundades han henne resan och resans spännande möjligheter.

Han stod på spårvagnsplattformen. Alla de ledsna tankarna upplöstes en efter en och kvar fanns tre soliga, heta sommar-dagar, fria från arbete och fria från alla andra plikter. Nu behövde han inte passa tider, ta hänsyn till vad den andra ville göra eller vad den andra hade tänkt sig. Nu behövde han inte relatera för någon var han hållit hus, och ingen behövde oroa sig för honom om han råkade komma hem sent. Eller inte alls.

Det var som om tappen gick ur och de många möjligheterna passerade i snabb ström. Det gällde nu att skyndsamt utnyttja så många som tillfället bjöd på.

Efteråt, när de tre dagarna var till ända, visste han inte längre detaljerna och inte heller vad som var märkvärdigt med hans sätt att tillbringa tiden. Jo, han visste det inom sig. Som ett starkt brus eller som bedövande stillhet var det. Som djup-

dykning i ett vatten från längesedan, lika behagligt. Men likaväl skulle han inte velat stanna i djupet, likaväl kändes det vil-samt att få komma upp till ytan igen. Så fort han försökte klargöra för sig själv eller senare för henne i ord vad som tilldragit sig under hennes bortovaro fann han att stämningar upplöstes och kvar fanns bara händelser, banala och ointressanta. Och ändå visste han att det var någonting mera, någonting svårfångat...

Han åkte hem från stationen och mata-de hunden, som var den enda fasta punkten dessa dagar. Sedan cyklade han till badplatsen, där han istället för att bada strövade på stranden och tittade på folket. Och det var naturligt att han så småningom kom i samspråk med en ung flicka, både naturligt och spännande. Vara medveten om ålderskillnaden och ändå känna igen en bit av sig själv för inte så länge sedan. Han lovade att göra reportage om henne i sin tidning och såg glädjen och glädde sig åt hennes glädje och sin möjlighet att bereda den, men litet senare tröttnade han på idén, kanske på grund av tekniska svårigheter och kanske för att han ville ha snabba scenväxlingar de här dagarna.

Han var inne i staden och åt en god middag, men det tog inte så lång tid och hunden väntade hemma. Rasta hunden och mata hunden. Sedan var cykeln framme igen och förde honom till dansbanan. Han hade aldrig varit där förut, de brukade inte gå ut och dansa. Känslan av något nytt men samtidigt bekant från en gång tidigare kom över honom. En lång stund stod han bara och tittade på de dansande, på de kulörta lyktorna, på cyklarna parkerade intill banan, och när en flicka kom och bjöd upp blev han glad och litet smickrad över uppmärksamheten. De dansade några gånger, och han tänkte inte alls på det han brukade tänka på vid sådana tillfällen: att han dansade dåligt.

Så var danskvällen slut, och plötsligt befann de sig på landsvägen bland smatt-rande motorcyklar på väg mot staden och en stund senare ensamma, då han bara hade en vanlig trampcykel.

Det började regna, ett riktigt skyfall och de satt på huk under hans regnrock och rökte, medan hon berättade om sig

själv. Hans kläder blev mer och mer be-mängda med vatten, men han brydde sig inte om det. Hans sentimentala sida njöt av situationen.

Han kom hem vid halvtvåtiden. Sov sedan till långt fram på förmiddagen. Åt lunch med några bekanta och sent på kvällen hamnade han på en något flamsig skiva. Han mindes inte mycket av vad som sades eller gjordes frånsett att hela sällskapet var ute och badade mitt i natten. Han badade inte, blev bara surare och surare och lämnade slutligen de andra utan avsked.

Följande kväll var han på bio med en vacker men nästan obekant flicka och senare på kvällen, nästan mitt i natten, åkte han ut till en annan vacker flicka, hos vilken en skiva pågick.

Därifrån kom han hem först vid fyra-tiden, mycket trött och i stort behov av sömn som avbröts efter två timmar av telefonväckning.

Hon skulle komma hem den morgonen.

Så var hans tre släta dagar slut.

Hon stod i dörren och han var ändå glad över att hon var tillbaka och att allting skulle återgå till det normala. Som att komma till ytan efter en djupdykning.

Sedan satt de och han berättade och hörde själv hur ynkligt det lät, detta flaxande på jakt efter någonting, på jakt efter ingenting, han kände henes nyfikenhet och det litet förundrade-oförstående, försökte förklara men orden dansade runt kärnan och innehållet blev aldrig synligt.

Och ändå visste han för sig själv att det var någonting särskilt, någonting mera med den tiden, med hans tre släta dagar.

M. T.

SOLÖGA

*Solöga skratta du
fjäril som leker.
Lyckan väl fattar du
våren du smeker.*

*Solöga kysste du
ungdom, njöt du?
Grubblat mitt löste du,
längtan min slöt du.*

*Solöga drömmar du
ännu om vår?
Glittrande gömmer du
trängande tår.*

SIGURD

KABIPASTIN

*para-aminosalicylsyra
med många fördelar*

Kabipastin — aminosalyll* absorberad på jonbytare — kan sägas vara en lösning på det största problemet inom tuberkulosbehandlingen — svårigheten för patienten att följa föreskriven medikation.

Kabipastin ger till skillnad från andra aminosalyllpreparat i regel inga gastro-intestinala besvär.

Kabipastin är smakfritt och kan röras ut i drycker såsom mjölk och saft eller i maträtter utan att nämnvärt ändra dessas smak.

Kabipastin tillhandahålles i påsar innehållande 8 g pulver motsvarande 4 g aminosalyll.

*Sv. Farmakopéns beteckning för para-aminosalicylsyra

H Ö Ö R

VID BESÖK I HÖÖR, ät och bo på

Järnvägshotellet

God mat och gott kaffe — propra rum

Tel. 25

M A L M Ö

Fråga alltid efter S:T KNUTS

Vatten och Läskedrycker

S:T KNUTS VATTENFABRIK

Malmö — Telefon 211 80

Vid besök i Malmö

rekommenderas

La Couronne

M A L M Ö

CAFÉ SLOTTSPARKEN

REKOMMENDERAS

Smörgåsar, luncher och supéer

Även inneservering

*Wahlgren
&
Nordquist*

MALMÖ

Köper alltid pappersavfall

M A L M Ö

MARMOR, KALKSTEN
och GRANIT
INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON

Villa Daisy, Mariedalsvägen
MALMÖ Tel. 153 80

GYNNA
SVENSK
INDUSTRI

Vård på konvalescenthem ger

REKREATION • VILA

● **KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA**

Telefon: Växjö 601 07 (Kronobergs län)

Plats för 14 gäster

● **FJÄLLFARARGÅRDENS KONVALESCENTHEM,**

UNDERSÅKER (Jämtlands län)

Telefon: Undersåker 11

Plats för 24 gäster

● **KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS,**

EDSBJÖRKE (Värmlands län)

Telefon: Sunne 271 65

Plats för 30 gäster

● **FRITIDSGÅRDEN RAMNÅS, Postfack 42, TORUP**

Telefon: Torup 138 (Hallands län)

Plats för 20 gäster

● **KONVALESCENTHEMMET ÅSEN, ÅSLJUNGA**

Telefon: Klippan 600 09 (Kristianstads län)

Plats för 20 gäster

● **LÄNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM**

(öppet under sommarsäsong) (Blekinge län)

Telefon: Södra Hoka 11

Vintertid Karlshamn 1566

Plats för 22 gäster

● **SVANHOLMENS VILOHEM, SVANSHALS, OSBY**

(öppet under sommarsäsong) (Malmöhus län)

Telefon: 0479/117 14

Exp.: Kamregatan 3, MALMÖ C

Telefon: 040/97 53 44

Plats för 27 gäster

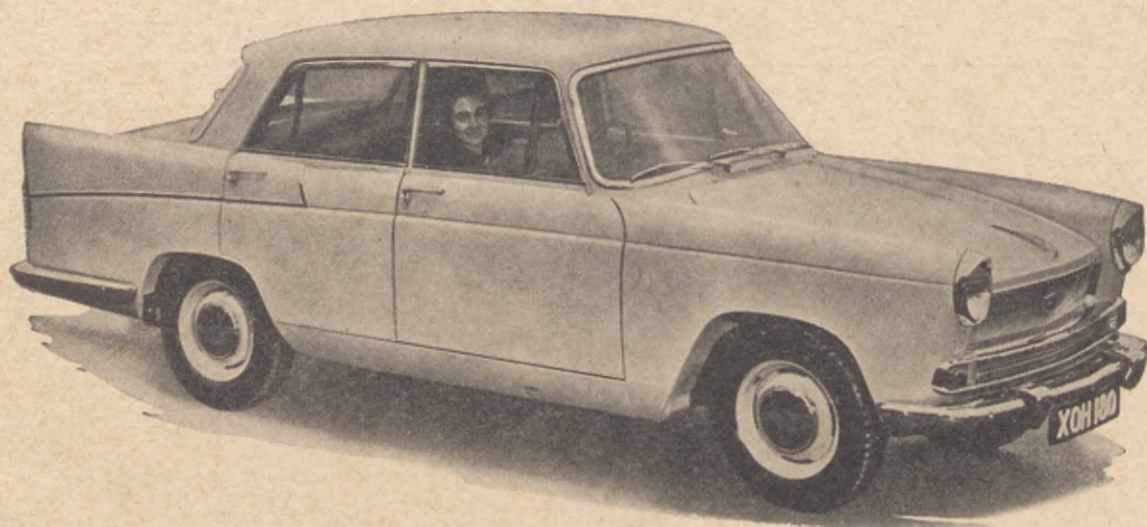

EFTERVÅRD = FÖREBYGGANDE
VÅRD

Förfrågan om plats

göres av sanatoriepatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom De Lungsjukas Riksförbunds lokalföreningar

Toppvinster **8** Austin-bilar

10 Televisionsapparater

10 Transistorapparater

2 Hushållsassistenten

3.630 värdefulla vinster

CHANSA
VINN

Sammanlagd
vinstsumma:

över 200.000:—

DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUNDS RIKSLOTTERI 1961

Härmed beställes

..... st. lotter à 2:— att sändas mot postförskott + porto, eller

..... st. lotter à 2:— att sändas varje månad fr. o. m. juni t. o. m. sept. 1961 mot postförskott + porto, samt dragningslista à 25 öre, som sändes omedelbart efter dragningen.

Namn:

Adress:

Var god texta!

Sänd ej pengar med denna rekv.

Status 6/61

Frankeras
med
20-öres
frimärke

DLR-lotteriet

Box 4149

STOCKHOLM 4

BILDA FAMILJEKEDJA!
LOTTPRIS 2 KRONOR
REKVIRERA NU

Vid rekvisition av minst 10 lotter i samma sändning — dragningslista gratis och 10 % rabatt

20 lotter i samma sändning — dessutom portofritt

Minst en lott till varje familjemedlem ökar familjens vinstchans!